

Moje podeželje

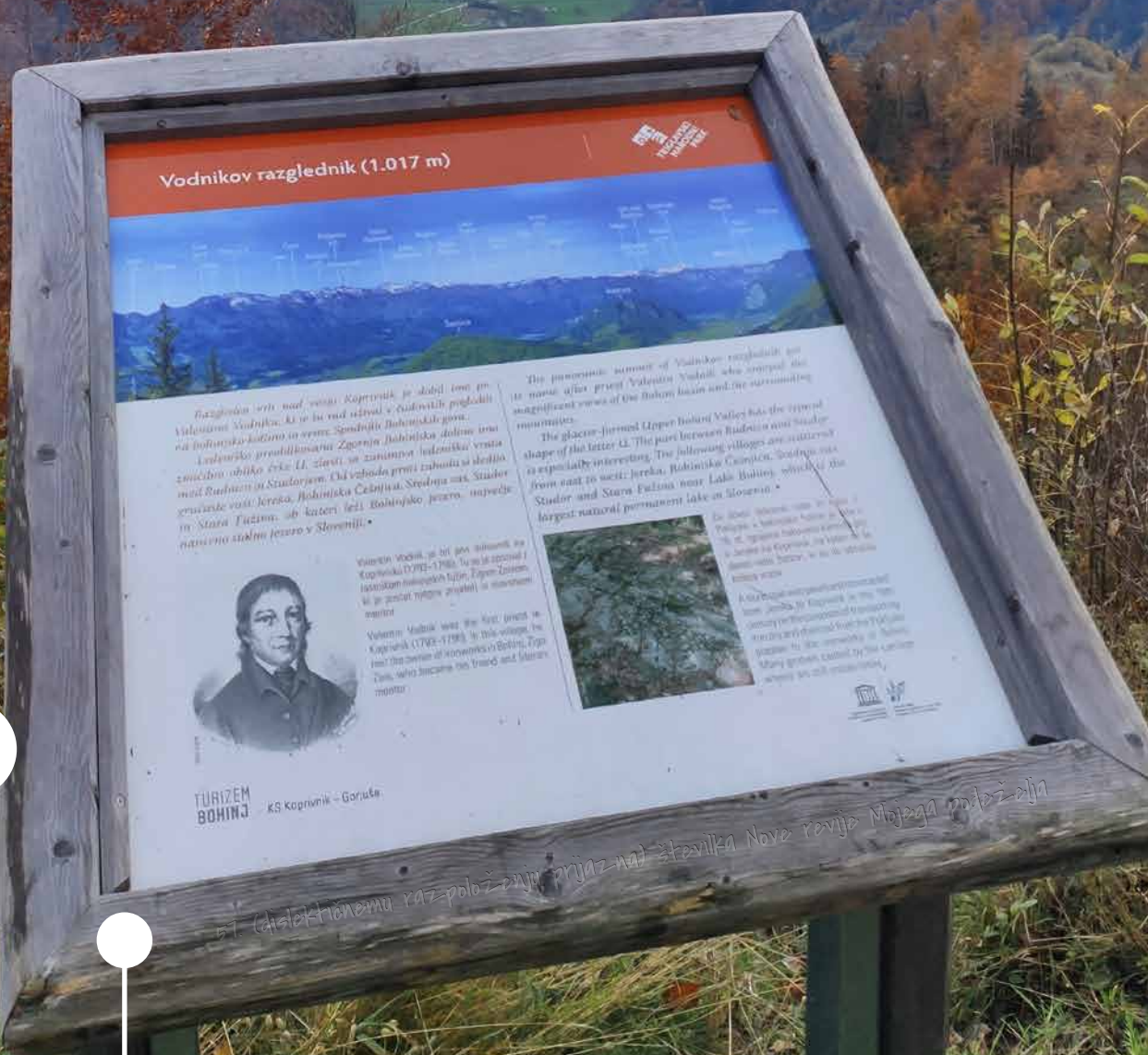

BIOTEHNIŠKI
CENTER NAKLO

Strokovna revija za razvoj podeželja

St. 15, letnik VIII, december 2019

Cena: 2,90 EUR

Vodnikov razglednik (1.017 m)

Razglednik sredi našega vodnika Koprivnik je dobil ime po Valentinu Vodniku, ki je bil med rednih s. 19. stoletja, pogledali na Bohinjsko kotlino in vreme. Spodnja Bohinjska dolina ima tudi Bohinjsko protihlusanju. Zgoraj Bohinjska dolina ima značilno obliko črke U, zaradi se začetna Bohinjska vrata med Rudnicami in Studorjem. Od vodna proti zahodu se skleda vzhajajo vasi: Jereka, Bohinjska Cebulica, Srednja vas, Studor, goravske vasi: Jereka, Bohinjska Cebulica, Srednja vas, Studor in Stara Fužina, ob kateri leži Bohinjsko jezero, največje naravno stalno jezero v Sloveniji.

TURIZEM
BOHINJ
KS Koprivnik - Gorjane

The panoramic summit of Vodnikov razglednik got its name after priest Valentin Vodnik, who composed the magnificent views of the Bohinj basin and the surrounding mountains.

The glacier-formed Upper Bohinj Valley has the typical shape of the letter U. The past between Rudnice and Studor is especially interesting. The following villages are situated from east to west: Jereka, Bohinjska Cebulica, Srednja vas, Studor and Stara Fužina near Lake Bohinj, which is the largest natural permanent lake in Slovenia.

57. (dialektičnemu razpoložanju prijazna) številka Nove revije Mojega podeželja

KAZALO

U-VODNIK	3
KRAŠKI OVČAR, KI NI OVČAR – KRAŠEVEC	4
PREDNOSTI IN SLABOSTI BIOPLASTIKE	8
POGLEDI ŠTUDENTOV BIOTEHNIŠKEGA CENTRA NAKLO NA PRAKTIČNO IZOBRAŽEVANJE	10
OSKRBA ŽIVALI Z VODO V ZIMSKEM ČASU	14
LOKALNI PRIDELAVI SEMEN BI MORALI DATI VEČJI POMEN	16
V FOKUSU – DIPLOMSKE BUKVE ZA POKUŠINO	18
V SVET PO IZKUŠNJE	25
GOSTUJOČE PREDAVANJE V PESCARI	26
ZARES CVETOČA NIZOZEMSKA	27
NEKAJ VTISOV S POLETNEGA OBISKA V BRITANSKI KOLUMBIJI	28
SOCIALNE KOMPETENCE V FLORISTIKI	30
MED SVETOV LJANSKIM OXFORDOM IN RAZSVETLJENO LJUBLJANO	32
BLAZNO RESNO TRAJNOSTNI ...	35
IZPOD PREŠE	38
NAGRADNA KRIŽANKA	39
NA ŽARU	40

KOLOFON

Moje podeželje: strokovna revija za razvoj podeželja
My Countryside: Journal of Rural Development
Št. 15, letnik VIII, 2019, izhaja dvakrat letno
ISSN 1855-9204
Vpis v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport RS, pod zaporedno številko 1773.
Cena: 2,90 EUR

Naziv nosilca avtorskih pravic:
Biotehniški center Naklo, Višja strokovna šola
Strahinj 99, 4202 Naklo
Ime in sedež založnika:
Biotehniški center Naklo, Višja strokovna šola
Strahinj 99, 4202 Naklo
T: 04-277-21-00
Naslov uredništva:
Biotehniški center Naklo, Višja strokovna šola
Uredništvo revije Moje podeželje
Strahinj 99, 4202 Naklo
E: jana.grasic-stare@bc-naklo.si
T: +386 (0)4 620 26 56

Direktor: dr. Marijan Pogačnik
Uredniški odbor: Jana Grašič Stare, dr. Andrej Pogorelec
Glavna in odgovorna urednica: Jana Grašič Stare
V reviji so podana mnenja avtorjev, uredništvo za pravilnost njihovih mnenj ne odgovarja. Slike brez navedenega vira so iz arhiva BC Naklo ali last članov uredniškega odbora.
Avtorica slike na naslovnici: Jana Grašič Stare
Tisk: Jože Dolinšek, s. p.
Oblikovanje: Darjan Bunta
Naklada: 200 izvodov

Vsebine iz rubrik V fokusu in Šalo na stran (Izpod preše) so fiktivne narave. Vse osebe, vsi liki in vsi dogodki so izmišljeni, zato je vsaka morebitna podobnost z resničnimi osebami ali dogodki zgolj naključna. Vsako drugačno branje je napačno in zanj ne avtor ne uredništvo ne prevzemata nobene odgovornosti.

u-VODNIK

Jana Grašič Stare
glavna in odgovorna urednica

Spoštovane bralke, cenjeni bralci,

kot slovenistko in Bohinjko po rodu in (predvsem) duši me zares veseli, da ravno ob koncu t. i. Vodnikovega leta po daljšem premoru pred vas postavljamo novo številko (oživljene) revije *Moje podeželje*.

Tako kot je Zois Vodnika med službovanjem na Koprivniku v Bohinju spodbudil, da se je po dolgem premoru znova lotil pesništva in s tem dragocenega dela za slovenski jezik in literaturo – v njem je namreč prepoznal radoživega človeka ustvarjalnega duha –, tako je tudi revija, ki jo držite v rokah, nastala z željo po oživitvi in prevetritvi njene vsebine.

Vsebino smo zasnovali z mislijo na vas, bralke in bralce. V njej si v duhu kontinuitete in tradicije v rubriki Strokovni članki lahko preberete o naši avtohtoni pasmi – kraševcu, prednostih in slabostih bioplastike, o pogledih študentov Biotehniškega centra Naklo na praktično izobraževanje, nasvete glede oskrbe živali s pitno vodo v zimskem času ter prispevek o lokalni pridelavi semen.

Zavedamo se pomena mednarodne-

ga sodelovanja, tako na osebni, strokovni kot tudi institucionalni ravni, zato dajemo velik poudarek mednarodni izmenjavi izkušenj študentov in predavateljev. V rubriki Izmenjava izkušenj si tako lahko preberete refleksiji predavateljev o znanstveni konferenci v Oxfordu, fotoreportažo s strokovne ekskurzije na Nizozemskem, odmev na gostujoče predavanja v Italiji, vtise iz Britanske Kolumbije ter izkušnjo naše študentke z delom v belgijskem zavetišču za prostoživeče živali. Napovedujemo tudi šesto konferenco z mednarodno udeležbo VIVUS 2020.

V času digitalne revolucije, ko so z enim klikom vsakemu dostopne informacije o vsem, v času, ko je treba izstopiti iz udobja začrtanih okvirov klišejskosti in šablonskosti, da tvoje delo doseže odmev, pa vam v smislu diskontinuitete v branje ponujamo tudi prispevke z več vedrine, radoživosti in kritične misli. Revija je obogatena tudi z avtorskimi ilustracijami, nagradno križanko in receptoma iz Vodnikovih Kuharskih bukev.

Naj bo tudi novo leto, v katerega vstopamo, bogato – z optimizmom, dobrodušnostjo, uspehi in ustvarjalnimi idejami.

Želim vam prijetno branje.

Foto: Macolina – vse lepo

Edina res grozna stvar tega sveta je dolgočasnost. To je greh, ki je neopravičljiv.

(Oscar Wilde)

Valentin Vodnik:

Novo leto

Slika 1: Župnišče na Koprivniku v Bohinju
Vir: <https://koprivnik.donbosko.si/zimska-pravljica/#gallery-12>

Priasnoft in pokoj

Zélimu fvétu,

Sakonfkim lubesen,

Saj eno létu;

De zhebelarju

Vfe muhe rojé,

Kmetu de dèsh po

Priatlih negré.

Slika 2: Spominska plošča, posvečena prvemu kaplanu Valentinu Vodniku.

Foto: Jana Grašič Stare

KRAŠKI OVČAR, KI NI OVČAR – KRAŠEVEC

KARST SHEPHERD THAT IS NOT A SHEPHERD – KRAŠEVEC

mag. Vesna Kosmač, prof.
geografije in angleškega jezika
vesna.kosmac@gmail.com

IZVLEČEK

Zgodba, stara kakor čas, je zgodba kraškega ovčarja. To je pasma, ki je skozi stoletja doživela in preživela neštete vzpone in padce, ki je ni zlomila vojna vihra prve in druge svetovne vojne, ki zna trdo in dobro delati, a se ob vsem tudi zabavati. Kraševcec ima mnogo obrazov. Lahko je varuh drobnice, varuh doma, pastirjev družabnik, zvest spremljevalec ali povsem enakovreden družinski član. Vse prevečkrat se je že zgodilo, da se je kraški ovčar znašel na robu obstoja. Njegovo izginotje bi pomenilo, da bi postal le spomin za prihodnost, a se to k sreči ni zgodilo. Njegova usoda je bila položena v roke ljudi, ki so s svojim znanjem, močno voljo in neskončno ljubeznijo znali in zmogli kraškega ovčarja ohraniti za 21. stoletje in prihodnje rodove.

Ključne besede: kraški ovčar, pastirski pes, slovenska avtohtona pasma, Kras, drobnica

ABSTRACT

A story as old as time is the story of a Karst shepherd. This is a breed that has experienced and survived countless highs and lows over the centuries, was not broken by the dark times of the First and Second World War, can work hard and well, but also knows how to have fun. Karst shepherd has numerous faces. It can be a herd or a home guardian, a shepherd's faithful companion or a fully equivalent family member. Too often it has happened that Karst shepherd has found itself on the verge of existence. His disappearance would mean that it would become only a memory in the future, but thankfully that did not happen. His faith was laid in the hands of people who, with their knowledge, strong will and endless love knew and were able to preserve Karst shepherd for the 21st century and future generations.

Key words: Karst shepherd, shepherd's dog, Slovenian indigenous breed, Karst, small cattle

Slika 1: Kraški ovčar

Vir: Lasten (Kosmač, Vremščica, 2016)

1 UVOD

V duhu trenutnih razmer, ko se veliko govori o težavah, ki jih na našem podežlju in ponekod v urbanih območjih povzročajo volkovi, šakali in medvedi, je mogoče prav, da se ponovno in z največjim zaupanjem ozremo proti tistemu, ki se s tovrstnimi težavami »spopada že stoletja« – proti kraškemu ovčarju oziroma kraševcu. Ne glede na dejstvo, da je kraški ovčar edina slovenska mednarodno priznana avtohtona pasma, mu tako strokovnjaki kot laična javnost moramo priznati številne kvalitete, ki ga uvrščajo v sam kinološki vrh. Kraški ovčar si po vseh vzponih in padcih ter težkih urah v svoji zgodovini ne zasluži nič drugega kot poimenovanje plemenita, mogočna in zvesta žival.

Kraški ovčar ali kraševcec je vprašanje, ki kliče po odgovoru. Poimenovanje kraški ovčar verjetno izhaja iz njegovega prvobitnega okolja – Krasa, in dejstva, da je čuval ovce. Vzgojili in vzredili so ga pastirji z namenom čuvanja drobnice in ne zganjanja le-te, kar je naloga ovčarskih pasem, je zapisal Vehovar (2013). V knjigi O kraševcu, tako Vehovar (2013), je avtor Miroslav Zidar že leta 1990 izpustil besedo »ovčar«, ker je zavajajoča.

Podobno jasno, da kraški ovčar ni tipičen ovčar, ker je po poreklu, uporabi in videzu tipičen pastirski pes, je v svoji knjigi Kraševcec zapisal Miroslav Zidar tudi leta 2011, zaradi česar se vedno pogosteje uporablja primernejši izraz – kraševcec. V nadaljevanju prispevka bom kljub jasnosti, kaj je prav, uporabljala oba izraza, saj mnogi to pasmo prepoznajo ravno pod imenom kraški ovčar (Slika 1).

2 KRATKA ZGODOVINA IN DOMOVINA PASME

Za kraševca lahko mirne vesti napišemo, da je slovenski nacionalni ponos in zaklad, saj je na našem ozemlju prisoten že stoletja. Prvi zapisi o kraškem ovčarju segajo kar 460 let v preteklost, ko je takratni upravitelj kobilarne v Lipici za varovanje črede kupil nekaj »močnih in ostrih« psov s Krasa. Zanimiv zapis o kraškem ovčarju najdemo tudi v Slavi vojvodine Kranjske, kjer je o živalih na Kranjskem Valvazor (1641–1693) zapisal takole: »Med psi niso kranjski najslabši, zlasti na Krasu in Pivki, kjer so tako veliki in močni, da volku krepko kožuh stresejo, zato jih imajo pastirji vedno pri sebi.« (Valvasor, 1984, 80). Miroslav Zidar v svojih strokovnih delih celo navaja, da je izvor kraškega

ovčarja treba iskati veliko pred tem. Natančneje v osmem stoletju, ko naj bi grškega bojnega molosa križali s psi slovanskega izvora oziroma s psi Rimljanov ali Ilirov (Željan, 2018c, 27). Kljub temu da so ljudje na Krasu in okolici že zgodaj prepoznali in cenili kvalitete psa, ki je v ostri in neprijazni kraški pokrajini znal izkazati moč, pogum in iznajdljivost, se je pasma večkrat znašla na robu izumrtja. Najhuje je bilo v času obeh svetovnih vojn, ki nista prizanašali ne ljudem ne živalim. V kinološki študiji iz leta 1925 je o kraškem ovčarju dr. Ivan Lovrenčič zapisal: »Kraški ovčar je bil že pred vojno redek, po vojni pa leži ta pasma v zadnjih izdihljajih.« (Vehovar, 2017, 22).

Ravno zaradi dogajanja med obema vojnoma, ko je četrtnina površine današnje Republike Slovenije – Kras in Istra, pripadla Italiji, so kinologi kraševca preimenovali v ilirskega ovčarja, saj niso želeli, da bi žival, ki jo je kalila slovenska gruda, prišla v roke Italijanom.

Na tem mestu se mi zdi zanimiv zapis Ivana Božiča, ki je po ustnem izročilu zapisal pripoved 93-letnice o izkušnji s kraškim ovčarjem pred prvo svetovno vojno. »Istrijani so nam na mamino željo prinesli mladega psička, ki so ga dobili od pastirjev na Učki. Povedali so nam, da takšne pse vzrejajo pastirji po istrskem in slovenskem krasu in da so jim pastirji pripovedovali, kako je potekala vzreja teh psov. [...] Otroci smo lahko počeli z njim, karkoli se

nam je zahotelo, tujec pa ni smel bližju, takoj je postal nakostršen in divji. Na paši sem vedno lahko čitala, drobnično mi je čuval in držal skupaj. Čuvaj, tako mu je bilo ime, je bil neizpros, če ga katera iz črede ni ubogala, jo je enostavno vrgel na tla in jo zvelkel k čredi.« (Božič, 1993).

Stanje po drugi svetovni vojni je bilo še slabše, saj naj bi po nekaterih podatkih takratni kinologi leta 1956 vsega naštel le 44 primerkov pasme. Mednarodno priznan, res da pod imenom ilirski ovčar, je bil kraševca leta 1939. Dokončno, kot kraški ovčar, pa leta 1968. Med letoma 1954 in 1968 so hud boj za pasmo bojevali številni slovenski kinologi, saj bi se drugače lahko zgodilo, da bi pasma zaradi želje srbskih in makedonskih kinologov po poenotenju s šarplanincem za vedno izginila. K sreči do tega ni prišlo. Novo poglavje je kraški ovčar začel pisati v času po osamosvojitvi. Mnogi, tako poznavalci pasme kot laiki, vedno bolj prepoznajo kvalitete kraškega ovčarja, zato populacija počasi, a vztrajno raste. Trenutno naj bi bilo v Sloveniji okoli 900 psov, med katerimi so tako tisti, ki kot čuvaji čred nadaljujejo večstoletno poslanstvo svojih prednikov, kot tisti, ki opravljajo funkcijo enakovrednih družinskih članov. Poleg vedno večjega števila psov pri nas pa kraševca postopno in vztrajno odhaja tudi v tujino. Nekaj posameznikov in legel je v Nemčiji, Italiji, na Finskem, Poljskem, v Kanadi, Švici, na Nizozemskem, Švedskem

ter tudi drugod po svetu.

Ne glede na vse je prava in edina domovina kraškega ovčarja Kras – majhen del ozemlja na jugozahodnem delu Slovenije. Kras – kamnit, negostoljuben, bičan z burjo, posut s suhimi dolinami in griči, a dom nikoli v celoti pokorjenega, samosvojega in neustrašnega kraškega ovčarja, je v svojem delu zapisal Vehovar (2017).

3 VIDEZ KRAŠKEGA OVČARJA

Glede na osebne izkušnje, s kraškim ovčarjem namreč sobivam že dobrih 20 let, moram priznati, da se je veliko premaknilo na področju prepoznavnosti pasme. Opažam, da ljudje vse pogosteje prepoznajo psa kot kraškega ovčarja in ne kot šarplaninca, kar se je v preteklosti prepogosto dogajalo. Najbolj od vsega pa me veseli, da so naši najmlajši tisti, ki odrasle na kraškega ovčarja opozorijo, ko ga vodimo mimo njih.

Kraški ovčar po lepoti ali bolj rečeno zunanem videzu ni primerljiv z nobeno drugo pasmo psov. Je srednje velik, skladno grajen, mišičast in močan pes. Samice dosežejo od 54 do 60 centimetrov v višino, samci od 57 do 63 centimetrov. Idealna teža za samce je med 30 in 42 kilogrami, za samice pa med 25 in 37 kilogrami. Po telesu kraševca krasi bujna, gosta krovna dlaka železno sive barve z bogato podlanko, ki ne le da ga dela edinstvenega, ampak ga tudi varuje pred vremenskimi nevšečnostmi, kot so nizke temperature, sneg, dež, sončna pripeka in močan veter. Dlaka kraškega ovčarja se lahko pojavlja v različnih odtenkih (srebrno siva, temno siva), a vedno v barvah pokrajine, ki ga je izoblikovala. Najredkejši, a najbolj cenjeni znotraj pasme, so tako imenovani »marogci«, ki jih krasi temnejši kožuh ter nekoliko temnejše sive lise – maroge po nogah. Zelo nezaželeni so v odtenkih rumeno rjave barve, ki so, kot navaja Vehovar (2013), netipični in znak tuje krvi. Kljub redkosti marogastega tipa kraševca se moramo truditi, da ga ohranimo, saj bomo v drugačnem primeru izgubili velik del pasme. Marogci ali »črni« kraševci si to vseka kor zaslužijo, trdi Vehovar (2013). Najlepša od vsega je nedvomno glava kraševca, z lepo zaobljeno obliko, ki se proti smrčku skladno zoži. Glavo dopolnjujeta dva spuščena, zaradi goste dlake na glavi komaj opazna uhlja ter kostanjeve do temno rjave oči mandljevo okrogle oblike. Pri tem naj poudarim, da je glava samice nežnejša. Oba spola imata bogato dlako okoli vratu, zaradi česar ob

Slika 2: Visoko dvignjen in na hrbet položen rep v afektu

Vir: Lasten (Kosmač, Kandrše, 2015)

pogledu iz sprednje strani žival deluje večja, kot v resnici je.

Pogled kraševca je miren in samozavesten, a v trenutkih, ko uveljavlja svojo voljo, tako mil, da se lastniku kaj hitro zasmili. Velikokrat doseže želeno in ne nujno potrebno, a vsa milina in navidezna otožnost se lahko hitro prelevita v zelo srep in oster pogled, ki nepovabljenemu gostu »odsvetuje« vdiranje na njegov teritorij. Telo kraškega ovčarja zaključuje košat rep, ki ga nosi spuščena in na koncu rahlo zavitega, v afektu pa dvignjenega in položenega na hrbet (Slika 2), v svojih delih zapišeta Zidar (2011, 55) in Vehovar (2013).

Pri kraševcu je tako, da so razlike med spoloma zelo očitne, ne le v videzu in konstituciji, ampak tudi v značaju. Samci veljajo za manj podredljive, samosvoje in samostojne, medtem ko naj bi bile psice bolj učljive in poslušnejše, je prepričan Vehovar (2013). Glede na izkušnje z obema spoloma si upam zapisati, da je življenje s samcem dosti enostavnejše. Kraševka, ki sem jo imela prej, je bila karakterno mnogo ostrejša in zahtevnejša od zdajšnjega samca.

Značilno za kraševca je, da se njegov videz od mladiča do odraslega psa hitro in intenzivno spreminja. Samice skotijo od štiri do deset mladičkov, ki so po navadi zelo temni, skoraj črni. Že po nekaj dneh jim začne rasti zelo svetel puh, zaradi katerega je mladič videti precej debelušno, kot bi bil sveže opran (Slika 3). Prave vzorce ter lepo prelite barve svetlejših in temnejših odtentkov sive dobi kraševca z leti.

4 ZNAČAJ KRAŠKEGA OVČARJA

Značaj kraškega ovčarja je konglomerat lastnosti, ki jih ob pravilni vzgoji lahko okrepiamo ali – če se izkažejo za nezaželene, odpravimo. Miroslav Zidar je o pasmi v svoji knjigi Kraševca (2011) glede njegovih značajskih lastnosti zapisal takole. Povzemam:

- Je bister in suveren, a ne pripravljen ubogati vsakega povelja, še posebej, če se mu zdi neumestno in nepotrebno.
- Je pes, ki se ne bo brezpogojno pokoril v služabnika.
- Videti je, da lenobno poležava in uživa, a je v resnici stalno buden in čuječ.
- Je samostojen, neomajen in pogumen, a gre v akcijo le, ko je to zares potrebno.
- Lahko nas priznava kot avtoriteto, a nas bo ignoriral, se zaprl vase ali se celo uprl, če ga ne bomo spoštovali.

- Od lastnika zahteva neprestane primerne spodbude in izzive.
- Je samozavesten, pogumen, zanesljiv v obrambi in borben kot le malokateri drugi psi.

K zgoraj zapisanemu je treba dodati še nekaj besed, s katerimi je moč opisati značaj kraševca. Je inteligenčen, zvest, neustrašen in včasih upornega duha. Zna biti zamerljiv, je iznajdljiv, preudaren, suveren, in kot trdi Vehovar (2017, 53), pripravljen prelivati kri ter celo zastaviti lastno življenje.

Zanimivo je, da je kraševca sposoben svojo preudarnost razvijati v mnoge smeri. Pri svojem psu zaznavam dve očitni. Prva je »pridi ti do mene«, povej mi, kaj bi rad, in se bom potem odločil, kako naprej. Druga pa je »dobra razvita tehnika »zastraševanja«, ki ni napad, temveč opozorilo prišleku, da prestopa meje navideznega teritorija. Obema pa je seveda skupno le eno – nepotrebna pretirana uporaba energije.

Zaradi tako pestrega in v vse smeri razvitega značaja kraškega ovčarja je dobro vedeti, zakaj smo se ali se še bomo odločili zanj. Če je namenjen varovanju črede, mu zagotovo bolj koristijo lastnosti, ki bodo tako njega kot trop, ki ga varuje, ohranile živega. Če je naš namen drugačen, pa bomo že pri mladičih iskali druge značajske lastnosti.

Če ga imamo kot družinskega psa, je dobro, da smo neprestano z njim oziroma da je enakopraven član družine, da ga ustrezno socializiramo in ob primerni starosti začnemo šolati. Pri šolanju moramo biti nadvse dosledni, saj se drugače hitro pripeti, da smo mi glavni igralec na poligonu, pes pa gledalec na klopi, ki šola nas.

Iz izkušenj s kraševcem lahko še zapišem, da največ naredimo, če zgradimo trden most zaupanja med nami in psom. Če ne bi doživela na lastni koži, ne bi verjela, da je, seveda ob pravilnem odnosu, lahko žival tako korektna in dosledna, kot je kraški ovčar.

Pogosto tudi slišim, da se kraševca še vedno drži sloves trdoglavega, agresivnega in napadalnega, zaradi česar se mnogi zanj ne bi nikoli odločili. Vse tri omenjene lastnosti imajo verjetno »vgrajene« številne pasme psov, ne smemo pa pozabiti, da smo lastniki, naša vzgoja in odnos do živali tisti, ki neželjeno vedenje izzovemo. Zidar (2011, 66) v svoji knjigi zapiše: »Agresivnosti in čuječnosti mu ne smemo zatreti, pač pa ju moramo previdno gojiti in usmerjati.«

Kar zadeva trdoglavost, pa naj zapišem takole. Kraški ovčar ni pes, ki

bi ure in ure do onemoglosti, samo zato da bi ugajal lastniku, prinašal palico ali se igral z žogo. Vajo ponovi enkrat, dvakrat, in ko se mu zdi, da jo je usvojil, lahko s svojim športnim udejstvom končate. Igrače vam tudi ne bo prinesel nazaj. Je to trdoglavost ali razmišljanje s svojo glavo? Lastniki kraškega ovčarja in tisti, ki bodo to še postali, se moramo zavedati, da je to pasma, pri kateri se pretirani poskusi podrejanja nam, ljudem, lahko zelo hitro in zelo klavrno končajo.

Poleg vseh že navedenih lastnosti naj navedem še eno – komuniciranje. Kraševca je žival, ki se je zelo dobro naučila komunicirati z ljudmi. Če ste že njegov lastnik, vam zagotovo ni neznan, da iz njegovega laježa znate razbrati, kaj se dogaja pred hišo. Laja, ker mu je dolgčas, ker nekaj želi doseči, ker opozarja ali odganja. Najbolj nenavaden, a nadvse zanimiv pa je njegov zelo globok in dolgi »Uuuu«, pri katerem vem, da je domov prišel nekdo, ki ga ima neizmerno rad.

5 STARI IN »MODERNI« POKLIC KRAŠEVCA

Že pri kratkem pregledu zgodovine kraševca smo ugotovili, da je bila njegova prvotna vloga čuvanje čred na Krasu in okolici, ki pa je nekoliko zamrla tako zaradi obeh vojn kot zaradi modernejšega načina življenja, kar je kot posledico prineslo občutno zmanjšanje števila drobnice na pašnikih.

Kar nekaj kraških ovčarjev pa kljub vsemu še vedno opravlja poklic čuvaja drobnice, ki jim je bil zaupan že pred stoletji in ga imajo zapisanega v genih.

Če se odločimo, da čuvanje drobnice zaupamo kraševcu, je pomembno, da ga v tem duhu vzgajamo od mladih nog. To pa pomeni, da mora biti že mladič vaje življenja zunaj, pri drobnici. Pri vzgoji mu moramo dopustiti, da se mu okrepijo lastnosti, za katere je bil v zgodovini vzrejen in pripeljan na slovenska tla.

Dolgoletni vzreditelj in ljubitelj pasme Emil Pižmoht, ki svojo drobnico varuje s pomočjo kraške ovčarke, je mnenja, da je na začetku prav, da psa v delo uvajamo postopoma, ob prisotnosti gospodarja, saj ga s tem dobrega seznanimo z živalmi, ki jih bo čuval, in preprečimo morebitne poškodbe tako psa kot drobnice, je zapisala Željanova (2018b).

Dobro se mora razumeti s čredo, z njo živeti, biti do drobnice prijazen in zaščitniški, do tujcev nezaupljiv, do volkov, šakalov, drugih potepuških

Slika 3: Nekaj dni stara mladička kraškega ovčarja
Vir: B. Vehovar, 2019

svetla, a previdnost kljub vsemu ne bo odveč. Potrebne bo še veliko dela, tako na kvantiteti kot na kakovosti psov, pa tudi na področju izobraževanja bodočih lastnikov, ljubiteljev in nenazadnje vzrediteljev. Sence preteklosti, ko je kraševc veljal za nevarno pasmo, je treba odpraviti. Ponovno moramo poiskati in prepoznati njegovo pravo vrednost, vrednost narodnega zaklada, psa čuvaja ter enakovrednega člana naših družin. Tako se za prihodnost zaenkrat še edine slovenske avtohtone pasme psov ni treba bati.

7 VIRI IN LITERATURA

- Božič, I. *Pričevanja o kraševcu*, tipkopis. 1993.
- Kinološka Zveza Slovenije (KZS). *Kraški ovčar*. (online) 2019. Dostopno na naslovu: <http://www.kinoloska.si/kraski-ovcar/>
- Klub kraških ovčarjev Slovenije (KKOS)*. (online) 2019. Dostopno na naslovu: <http://www.kkos.si/>
- Peršič, M. *Kraševci, sinovi burje*. Zavež Znanje Postojna, OE Notranjski muzej Postojna, 2015.
- Valvasor, J. V. *Slava vojvodine Kranjske*, izbrana poglavja, Mladinska knjiga, Ljubljana 1984, str. 80.
- Vehovar, B. *Kraški ovčarji – sinovi burje*. Založba Hart, Ljubljana, 2017.
- Vehovar, B. *Kraški ovčar, slovenska avtohtona pasma*. *Kinolog*, april 2013, številka 4. (online) 2014. (citirano 5. 9. 2019). Dostopno na naslovu: <http://www.kkos.si/index.php/clanki/39-primer-clanka>
- Zidar, M. *Kraševc, Karst Shepherd*. Kinološka zveza Slovenije, Ljubljana, 2011.
- Zidar, M. *O kraševcu*. Samozaložba, Domžale, 1990.
- Željan, K. Čuvaj, ki ni hlapec, a je gospodarju brezmejno vdan. *Gea*, maj 2018a, letnik 24, str. 56–59.
- Željan, K. *Kraški ovčar, »slovensko kinološko zlato«*. (online) *Moj pes*, prva slovenska revija o živalih, 2018b. (citirano 1. 10. 2019). Dostopno na naslovu: <https://www.mojpes.com/pasme/kraski-ovcar-slovensko-kinolosko-zlato/>
- Željan, K. *Kraški ovčar*. Nepodkupljivi zaščitnik, ki nikoli ni hlapec. *Moj pes*, oktober 2018c, letnik 27, št. 10, 11. str. 25–33.
- Žarkovič, V. *Kraški ovčarji – sinovi burje* (online). Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje, 2019. (citirano, 6. 10. 2019). Dostopno na naslovu: <https://www.gov.si/novice/2019-07-18-kraski-ovcarji-sinovi-burje/>

psov in medvedov pa hraber, meni Zidar (2011, 82). Sprejemati mora pogoje, v katerih dela. Zanj morata biti pomembna le trop ter zaščita črede, ne glede na moč nasprotnika. Za pse, navaja Žarkovič (2019), ki opravljajo tovrstno delo, je zelo priporočljiv čim manjši stik z ljudmi in drugimi psi.

Tudi dandanes je med lastniki kraševcev kar nekaj takih, ki so prepoznali lastnosti kraškega ovčarja kot pastirskega psa. Varujejo jim drobnico in glede na njihova poročila tudi v zadnjem času ne beležijo napadov in škod, ki jo povzročajo divje zveri. Med omenjenimi je kar nekaj takih, ki svoje črede ne varujejo le z enim, temveč dvema ali več psi. Dvojna čuječnost in dvojna moč pri obrambi črede je vsekakor boljša, kot če se s težavo sooča in spopada le en posameznik. Zanimivo je tudi, da so v preteklosti varovanje čred zaupali samcem predvsem zato, ker so večji in močnejši od samic (Zidar, 2011, 83), dandanes pa se s samčevsko nalogo spopadajo tudi samice, ki so pri svojem delu ravno tako uspešne.

Glede na lastnosti, ki jih kraševc ima, in glede na dejstvo, da ga je vzgojil naš človek in kalila neizprosna kraška zemlja, sem presenečena nad dejstvom, da se mnogi rejci drobnice za tovrsten način varovanja črede ne odločajo oziroma se odločajo za navtohtone pasme. Menim celo, da bi moral biti kraški ovčar pri posameznikih, ki se odločajo za čuvanje drobnice s pomočjo psa, prioriteten obravnavan.

Vse več pa je kraševcev, ki so v duhu 21. stoletja začeli opravljati bolj »moderen«, a zato nič manj odgovoren poklic, ki so ga kot čuvaji kme-

tij in gospodarstva opravljali tudi že v preteklosti. Postali so družinski psi, varuhi doma. Tudi v tej vlogi so ohranili marsikatero lastnost, ki jo lastniki cenimo in nadvse spoštujemo. Trop drobnice so zamenjali za ljudi, pri čemer so ohranili hierarhična pravila, ki so sicer veljala v primeru, ko je trop ovac ali koz varovalo več psov. Dobremu opazovalcu ne uide, da ima kraški ovčar člane družine strogo rangirane. V družini je »alfa« lahko le eden – tisti, ki je s psom navezal najtesnejše vezi, ga spoštuje in obravnava kot enakovrednega. Če to ni kraševc, kar je seveda prav, bo to pes sprejel, a venomer in znova poizkusil porušiti hierarhijo sebi v prid. Vsi preostali družinski člani so njegovo »krdelo«, ki ga ima rad, a se lahko zgodi, da od njih ne sprejema ukazov in smo v njegovih očeh le igralci stranskih vlog. Ko mladič vstopi v naš dom, začne na dnu lestvice, a hitro in vztrajno napreduje. Njegovo napredovanje pa je nedvomno močno odvisno od njegove osebnosti in lastnosti vsakega posameznega člana družine. Je tudi pes, ki ima izrazito razvit socialni čut, saj zelo hitro in zelo dobro zaznava in prepozna razporeditev v družini.

6 ZAKLJUČEK

Znano je, da se je kraški ovčar v preteklosti premnogokrat spogledoval s svojim koncem, kar pomeni, da se je znašel na robu preživetja, od koder se mu je s pomočjo kinoloških zanesenjakov in ljubiteljev pasme nekako vedno uspelo vrniti in se postaviti nazaj na noge. Glede na današnje stanje se mi zdi, da je prihodnost kraševca

PREDNOSTI IN SLABOSTI BIOPLASTIKE

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF BIOPLASTIC

Lucija Levstek

luci.levstek@gmail.com

IZVLEČEK

Plastika je zaradi svoje nizke cene, trpežnosti in širokega spektra uporabnosti danes eden od najpogosteje uporabljenih materialov. Kljub mnogim pozitivnim lastnostim pa prav zaradi svoje trpežnosti, prekomerne proizvodnje in uporabe ter dolgega časa razgradnje predstavlja enega največjih okoljskih problemov in tveganj za zdravje. Raziskovalci vse več pozornosti namenjajo iskanju alternativ umetnim polimerom, ena od takih je bioplastika, katere glavna pozitivna lastnost je biorazgradljivost. Kljub kritikam proizvodnji bioplastike, ki še ni povsem okolju prijazna in konkurenčna proizvodnji umetnih polimerov, pa na dolgi rok prinaša mnoge okoljske rešitve za zmanjšanje onesnaženja. Z ustrezno infrastrukturo, raziskavami in optimizacijo procesov bi jo lahko proizvajali po konkurenčni tržni ceni in jo aktivno uvedli v svetovno gospodarstvo. Pri tem ima veliko vlogo politika, ki sicer stopa na stran naravnih polimerov, vendar s precejšnjo zadržanostjo. Glede na alarmantna dejstva o globalnih katastrofah, ki so posledica zavržene plastike, bi morali uporabo plastike prepovedati že včeraj.

Ključne besede: plastika, bioplastika, polimeri, biorazgradljivost, odpadki

ABSTRACT

Because of its low cost, durability and wide range of applicability, plastics is one of the most commonly used materials today. Despite its many positive characteristics, due to its durability, overproduction and usage and long decomposition time, plastics represent one of the greatest environmental problems and health risks. Researchers are paying more and more attention to finding alternatives to synthetic polymers, one of which is bioplastics, whose main positive characteristic is biodegradability. Despite criticism of bioplastics production, which is not yet completely environmentally friendly and competitive with the production of synthe-

tic polymers, in the long run, bioplastics brings many environmental solutions to reduce pollution. Appropriate infrastructure, research and process optimization could produce bioplastics at a competitive market price and actively bring it into the global economy. A major role is played by politics, which is taking the side of natural polymers with considerable restraint. Considering the alarming facts about global catastrophes resulting from discarded plastics, plastics should have been banned yesterday.

Key words: plastics, bioplastics, polymers, biodegradability, waste

1 UVOD

Plastika je danes eden od najpogosteje uporabljenih materialov kljub zavedanju, da je zaradi prekomerne onesnaženja okolja postala že globalni problem. Zakaj je še vedno tako popularna in se alternativni, okolju bolj prijazni materiali tako težko uveljavljajo? Glavni vzrok je poceni proizvodnja, saj jo sintetiziramo iz stranskih produktov proizvodnje nafte in je zato eden od najcenejših materialov na Zemlji. Poleg tega je zaradi svoje plastičnosti, po kateri je dobila tudi ime, in relativno dobre trpežnosti zelo uporabna in priljubljena na skoraj vseh področjih. Z besedo plastika danes označujemo veliko skupino sintetičnih polimerov, ki jih lahko najdemo v preprostitih predmetih in tekstilu za vsakdanjo rabo, pa tudi v najzahtevnejših delih in komponentah zahtevnih industrijskih pogonov. Uporablja se pri izdelavi izolacijskih materialov, cevi, talnih oblog, lepil ter kozmetičnih izdelkov, v elektroniki, avtomobilski industriji itd.

Žal pa sta njena obstojnosti in trpežnost tudi njeno največje prekletstvo, saj plastični odpadki danes predstavljajo enega od največjih okoljskih problemov. Odvržena plastična vrečka za živila denimo za razgradnjo potrebuje 400 do 1000 let. Poleg tega plastika razpada postopoma na vedno manjše delce in tvori tako imenovano mikroplastiko, ki se kopiči v naravi in živih organizmih ter tako prek prehranske verige prehaja iz organizma v organi-

zem in predstavlja veliko tveganje za zdravje (Priatelj, 2012).

Ob vsem naštetem se že kar nekaj let ponuja rešitev v obliki bioplastike, ki ji raziskovalci posvečajo veliko pozornosti, saj naj bi predstavljala okolju prijazen nadomestek za plastiko. Vendar – ali je to res?

2 KAJ JE BIOPLASTIKA IN KAKŠNE SO NJENE PREDNOSTI?

Bioplastika je lahko narejena iz obnovljivih ali neobnovljivih virov, zlasti fosilnih goriv. Njena glavna in najpomembnejša lastnost je biorazgradljivost (razgradljivost s pomočjo mikroorganizmov). Bioplastika, ki se uporablja v industriji, pa je definirana samo s tem, da je narejena iz obnovljivih virov. Izraz bioplastika označuje material, ki je v povprečju vsaj 20 % hitreje razgradljiv kot umetna plastika (Cho, 2017). V optimalnih pogojih se bioplastika razgradi v 180 dneh (Priatelj, 2012).

Prednosti biorazgradljive plastike izhajajo iz uporabe obnovljivih virov in možnosti njenega organskega recikliranja (npr. kompostiranja), s čimer se zmanjša količina odpadkov na odlagališčih in v sežigalnicah. Z njeno uporabo se zmanjšuje poraba fosilnih virov in posledično emisije CO₂. Je cenovno dostopna in ima podobne fizikalne lastnosti kot umetna plastika (Moj prihranek, 2015). Bioplastika ne vsebuje bisfenola A (BPA), spojine, ki jo pogosto najdemo v umetni plastiki, ki vpliva na hormone in poruši njihovo ravnovesje (Cho, 2017). Največji potencial uporabe bioplastike pa je pri izdelkih z izboljšano funkcionalnostjo, npr. folijah za kmetijstvo, ki jih po uporabi ni treba odstranjevati, ampak razpadejo same, in biomedicinskih izdelkih, ki jih po prenehanju delovanja ni treba odstraniti iz telesa z dodatnim kirurškim posegom (Priatelj, 2012).

Višanje cen surove nafte, ki smo mu priča v zadnjem obdobju, je pomemben dejavnik za večjo razširjenost bioplastike. Z višjo ceno nafte se viša tudi cena plastike, kar bioplastiki omogoča večjo tržno konkurenčnost. Kljub kritičnim spremembam, ki bi jih

bioplastika povzročila za naftni trg, pa bi po ocenah Petersa in sod. (2010) proizvodnja bioplastike ustvarila med 2 in 10 % več delovnih mest.

3 SLABOSTI BIOPLASTIKE

Najbolj razširjeni material za proizvodnjo bioplastike je termoplastični škrob, kar je tudi eden glavnih očitkov proizvajalcem bioplastike, saj se material pridobiva iz hrane (npr. koruze), ki pa je v mnogih delih sveta primanjkuje.

Nekateri kritiki bioplastike tudi opozarjajo, da je celoten proces proizvodnje bioplastike okolju bolj škodljiv kot proces proizvodnje umetne plastike. Če se bioplastika proizvaja iz rastlin (npr. škrob iz koruze), so za pridelavo rastlin potrebna gnojila in pesticidi, ki se spirajo v podtalnico in predstavljajo visoko okoljsko tveganje. Za samo pridelavo rastlin so potrebne velike površine, ki bi jih drugače lahko uporabili za pridelavo hrane. Tudi sama pridelava rastlinskih organskih materialov v bioplastiko je kompleksen postopek, za katerega je potrebno veliko kemikalij, ki po uporabi prav tako postanejo za okolje zelo nevaren odpadki. Za delovanje kmetijskih in predelovalnih strojev se porablja nafta, ki bi se lahko neposredno uporabila za pridelavo umetne plastike. Celoten proces proizvodnje bioplastike prav tako pomembno prispeva k manjšanju ozona in onesnaževanju ozračja (Cho, 2017).

Dodatna tveganja, ki jih bioplastika predstavlja za okolje, nastanejo tudi v fazi ravnanja z zavrženo bioplastiko, torej v fazi, ko ta postane odpadki. Izdelki iz biorazgradljive plastike spadajo izključno med biološke odpadke (rjav zabojnik), in če jih odlagamo med odpadno embalažo, povzročijo velike težave pri recikliranju, če pa jih zavržemo med mešane odpadke, na deponiji ob odsotnosti kisika povzročajo nastajanje škodljivega toplogrednega plina metana.

Zaradi pomembnosti pravilnega ločevanja odpadne bioplastike, ki jo včasih težko ločimo od navadne plastike, moramo razviti boljši sistem označevanja in certificiranja izdelkov iz bioplastike, prav tako pa je nujno ozavestiti in izobraziti ljudi o pomenu oznak in pomembnosti pravilnega ločevanja.

Bioplastika žal tudi ne more nadomestiti vseh vrst plastik. Primer je plastika, ki se uporablja v avtomobilski industriji, saj mora imeti dolgo življenjsko dobo in visoko temperaturno obstojnost. V tem primeru bi morali razviti boljše recikliranje odpadne

plastike avtomobilske industrije (npr. reciklaža odpadnih gum).

Problem družbene sprejemljivosti bioplastike je tudi njena cena, saj so izdelki iz nje zaradi dražje proizvodnje 2- do 5-krat dražji od izdelkov iz umetne plastike. Kljub boljšemu okoljskemu doprinosu bioplastike in nevarnostim, ki jih za okolje predstavljajo umetni polimeri, bi večina ljudi še vedno izbrala cenejšo možnost, ki jo predstavlja umetna plastika (Priatelj, 2012). Poleg tega v evropskih državah rastline za pridelavo v bioplastiko večinoma uvažajo in tako plačujejo visoke davke za carine in transport. Ugotovili so, da največji delež denarja, potrebne za proizvodnjo bioplastike, predstavljajo surovine in njihov uvoz, sama proizvodnja in pridelava pa na ceno nimata pomembnega vpliva. Z ustrezno spremembo politike, sofinanciranjem in subvencioniranjem kmetov in večjih farm bi Evropa lahko vzpostavila lastno proizvodnjo rastlin za pridelavo v bioplastiko in tako zmanjšala ceno vhodnih surovin skoraj za polovico (Philp, 2013).

4 ZAKLJUČEK

Kljub kritikam proizvodnje bioplastike, ki še ni povsem okolju prijazna in konkurenčna proizvodnja umetnih polimerov, pa na dolgi rok naša okoljske rešitve za zmanjšanje onesnaženja. Njena glavna prednost je biorazgradljivost, s katero bi drastično zmanjšali količine plastičnih odpadkov, ki se razgrajajo tudi po več tisoč let in zastrupljajo organizme. Z vlaganjem v razvoj in raziskave novih vhodnih surovin in bolj optimiziranih procesov proizvodnje bomo znižali tudi njeno ceno. Pridobivanje bioplastike iz alg je ena od inovativnejših rešitev, ki zaradi lažjega gojenja in hitrejšega razmnoževanja alg v prihodnosti veliko obeta. Tudi pridobivanje bioplastike iz odpadnih organskih materialov v kmetijski proizvodnji je ena od zanimivejših alternativ pridobivanju bioplastike iz kmetijskih rastlin, ki bi bile drugače namenjene proizvodnji hrane. Ena od alternativ je tudi pridelava bioplastike s pomočjo organizmov, ki bi jih vzgojili na sirtki, mesno-kostni moki in drugih odpadnih snoveh živilske industrije. Možna je tudi pridelava biopolimerov s pomočjo mikroorganizmov, ki bi se hranili z odpadnimi vodami. Ker v razvitih delih sveta ljudje zavržemo kar 40 % hrane, so znanstveniki predstavili idejo, da bi odpadno hrano, še vedno polno sladkorjev, tudi lahko uporabili za proizvodnjo bioplastike (Cho, 2017).

Ob tem ne smemo pozabiti, da so poleg splošnega povečanja uporabe bioplastike zelo pomembne tudi boljše in optimalnejše rešitve predelave in recikliranja že zavržene plastike. Pri tem moramo sodelovati vsi, tako potrošniki in proizvajalci kot politiki in drugi odločevalci, ki imajo dovolj moči in vpliva, da lahko spreminjajo svet. Seveda je pri tem pomemben vsak posameznik. Zanimivo je, da povprečen Finec na leto porabi le štiri plastične vrečke, povprečen Evropejec, pravi Levpušček (2017), pa na leto porabi kar 198 plastičnih vrečk. To pomeni, da gospodinjstvo s štirimi člani na leto zavrže 792 plastičnih vrečk oziroma 2,2 plastične vrečke na dan. 2,2 plastične vrečke na dan!

Politična moč odločevalcev, ki prek sprejete zakonodaje najbolj vplivajo na naše ravnanje s plastičnimi izdelki, pravzaprav ni vprašljiva. Večji problem predstavljata volja in interes, na katera ima kapital žal prevelik vpliv. Lep primer za to je zakonodaja o prepovedi uporabe plastike, ki jo sprejemamo zelo postopno in počasi kljub alarmantnim dejstvom o škodljivosti plastike za okolje. Evropski parlament je potrdil nov zakon, ki prepoveduje plastične predmete za enkratno uporabo, kot so krožniki, pribor, slamice in vatirane palčke iz plastike, vendar šele leta 2021, kar pomeni, da bomo še dve leti uporabljali in odlagali omenjene predmete, kljub temu da Evropejci na leto odvržemo 25 milijonov ton plastičnih odpadkov. Če nam je res kaj do okolja in prihodnosti planeta, o čemer se veliko govori in piše, moramo ukrepati takoj. Uporabo plastike bi morali prepovedati že včeraj.

5 VIRI IN LITERATURA

- Cho R. *The truth about bioplastics*. (online). State of the planet. Earth institute. Columbia university. 2017. (citirano 14. 10. 2019). Dostopno na naslovu: <https://blogs.ei.columbia.edu/2017/12/13/the-truth-about-bioplastics/>
- Levpušček, D. *Zadnja postaja plastike ni morje, ampak hrana na vašem krožniku*. (online) 24ur. Čas za Zemljo. Marec 2017. Dostopno na naslovu: <https://www.24ur.com/cas-za-zemljo/morje-plastike.html?focus=1>
- *Moj prihranek*. Kaj je bioplastika in kako jo pridobivamo? (online). 2015. (citirano 14. 10. 2019). Dostopno na naslovu: <http://www.mojprihranek.si/novice/zanimivosti/bioplastika-2del-definicija-in-pridobivanje.html>

- Philp J. C. *Policies for bioplastics in the context of a bioeconomy.* (online). Industrial biotechnology. 2017. (citirano 14. 10. 2019). https://www.researchgate.net/publication/266849273_Policies_for_Bioplastics_in_the_Context_of_a_Bioeconomy
- Prijatelj M. *Bioplastika - slaba šala ali prava rešitev?* (online) Delo. April 2012. (citirano 14. 10. 2019). Dostopno na naslovu: <https://www.delo.si/novice/okolje/bioplastika-slaba-sala-ali-prava-resitev.html>
- Sta M. S. *Pričelo se je čiščenje 'otoka plastike' v Tihem oceanu.* (online) 24ur. Čas za Zemljo. Oktober 2018. (citirano 14. 10. 2019). Dostopno na naslovu: <https://www.24ur.com/novice/cas-za-zemljo/pricelo-se-je-ciscenje-otoka-plastike-v-tihem-oceanu.html>
- Sta M. S. *Konec plastičnega pribora, krožnikov, slamic.* (online) 24ur. Čas za Zemljo. December 2018. Dostopno na naslovu: <https://www.24ur.com/novice/cas-za-zemljo/konec-plasticnega-pribora-kroznikov-slamic.html>
- Van der Hoeven D. *Biodegradable or biobased: an on-going debate.* (online). Bio-based press. 2015. (citirano 14. 10. 2019). Dostopno na naslovu: <https://www.biobasedpress.eu/2015/05/biodegradable-or-biobased-an-on-going-debate/>
- Wikipedija. *Nafta.* (online) 2018. Dostopno na naslovu: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Nafta>
- Wikipedija. *Plastika.* (online) 2018. Dostopno na naslovu: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Plastika>

POGLEDI ŠTUDENTOV BIOTEHNIŠKEGA CENTRA NAKLO NA PRAKTIČNO IZOBRAŽEVANJE

BIOTECHNICAL CENTRE NAKLO STUDENTS' ATTITUDE TOWARDS PRACTICAL EDUCATION

Melita Ana Maček,
univ. dipl. inž. živ. tehnol.
melita-ana.macek@bc-naklo.si

IZVLEČEK

Namen in cilj raziskave je bil ugotoviti pogled študentov na praktično izobraževanje v študijskem letu 2018/19. V času praktičnega izobraževanja se študent uvede v delo pod budnim očesom mentorja. Mentorji prenašajo dragocene spretnosti, znanje in izkušnje na študente in jim tako pomagajo pri osebnem razvoju in razvoju osebne kariere poti. Študent in mentor se morata osebno ujeti. Ni za vsakega študenta primeren isti mentor.

Ugotovljeno je bilo, da so bili anketirani študenti precej zadovoljni s praktičnim izobraževanjem (vse ocene so bile med 4,0 in 4,7 na 5-stopenjski lestvici). V sklopu praktičnega izobraževanja so študenti dobili predvsem naslednje kompetence: držanje dogovorov in navodil, vestnost, samoiniciativnost, zanesljivost, iznajdljivost, delavnost, odgovornost do okolja, nova strokovna znanja, nove socialne veščine, nove izkušnje dela v timu (delovni skupini), podjetniške izkušnje/znanje.

Ključne besede: študenti, praktično izobraževanje, delodajalci, mentorji, kompetence, ankete

ABSTRACT

The purpose of this research was to reveal and present students' attitude towards practical education in academic year 2018/19. During the period of practical education a student is being initiated into work under his mentor's surveillance. Mentors are transmitting valuable skills, knowledge and experience to students, thus helping them to personal development and development of their personal careers. A student and his mentor must get along well. Not every mentor is appropriate for every student. It was found out that the interviewed students were quite satisfied with practical education (all grades were between 4.0 and 4.7 on a 5-point response scale). Students acquired the following competences: compliance with agreements and instructions, conscientiousness, self-initiative, reliability, ingenuity, activity, responsibility towards background, new expertises, new experience in team work, entrepreneurial experience.

Key words: students, practical education, employers, mentors, competences, pools

1 UVOD

Če je v preteklosti veljal za izobraževalnega tisti, ki je imel končano srednjo šolo, lahko trdimo, da danes to ne velja več. Vedno bolj prihaja do veljave terciarna raven izobrazbe (višješol-

ska, visokošolska in tudi podiplomska) (Vodopivec, 2014, 60).

Za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja je značilna povezava izobraževanja in dela. S tem, ko del izobraževanja poteka pri delodajalcu, je študentom omogočeno, da si z neposrednim opravljanjem dela pridobijo znanje, poklicno socializacijo in razvoj osebnostnih potencialov ter poklicnih kompetenc, pomembnih za kakovost dela in uspešen razvoj poklicne kariere. Praktično izobraževanje (PRI) omogoča reševanje problemov v realni delovni situaciji in je enakovredno izobraževanju v šoli (Center RS za poklicno izobraževanje 2011, 11).

2 KOMPETENCA

Kompetenca je sinteza temeljnih spretnosti, ki so pogoj za to, da posameznik lahko deluje v sodobni družbi znanja. V svojih priporočilih o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje določa Evropska komisija osem ključnih kompetenc, in sicer: sporazumevanje v maternem jeziku; sporazumevanje v tujih jezikih; matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji; digitalna pismenost; učenje učenja; socialne in državljanske kompetence; samoiniciativnost in podjetništvo; kulturna zavest in izražanje (Muršak, 2012, 51). V mednarodnih raziskavah so od-

krivali, kaj so temeljne kompetence, potrebne današnjemu človeku. V njih odgovarjajo na vprašanje, kaj bi odrasli morali vedeti in biti sposobni napraviti v 21. stoletju. Kompetence ljudi so razdelili v štiri skupine: znati komunicirati, znati učiti se, znati odločati, znati uravnavati medosebne odnose (Stein, 2000).

3 PRAKTIČNO IZOBRAŽEVANJE

Praktično izobraževanje (PRI) je izobraževanje, v katerem študenti (dijaki) dobijo možnost učenja spretnosti, medtem ko opravljajo dejanske ali simulirane delovne operacije. Je del ali faza v procesu poklicnega in strokovnega izobraževanja, ki poteka neposredno v delovnem okolju, v šolskih učnih delavnicah ali v medpodjetniških centrih in je namenjeno pridobivanju praktičnih spretnosti in delovnih izkušenj pa tudi poklicni vzgoji (Muršak, 2012, 84).

50. člen Zakona o višjem strokovnem izobraževanju (2013) omenja, da je praktično izobraževanje del študijskega procesa in je obvezno za vse višješolske študente. Ti opravljajo praktično izobraževanje znotraj višješolskega študija pri delodajalcu. Zakon pravi, da morajo šole sodelovati z delodajalci, ki izvajajo praktični del izobraževanja. Za ta namen se sklene pogodba o praktičnem izobraževanju v skladu s študijskim programom, in sicer med šolo, delodajalcem in študentom. V pogodbi se določijo pravice in odgovornosti študenta ter naloge in odgovornosti delodajalca in šole. Pogoje za prostor in opremo ter za mentorje, ki jih mora izpolnjevati delodajalec, določi pristojna zbornica ali združenje delodajalcev. Zakon tudi navaja, da delodajalec lahko sklene pogodbo o izvajanju praktičnega izobraževanja za študente, če ima ustrezne prostore in opremo, njegovo poslovanje vključuje dejavnost poklica, za katerega se študent izobražuje, ter ima zaposlenega, ki je lahko mentor študentu višje strokovne šole.

Da je mentorstvo uspešno, so potrebni ustrezni začetni pogoji (Krajnc, 2012):

1. Mentor in učenec se morata osebnostno ujemati vsaj do te mere, da sta si privlačna.
2. Med njima mora obstajati medsebojno zaupanje, le tako je mogoča odprta komunikacija.
3. Mentor mora biti prepričan, da bo učenje uspešno, in brezpogojno verjeti v učenčeve sposobnosti.

Kitajski pregovor pravi, da je za človeka največja sreča v življenju, če je kdaj srečal sebi primernega mentorja, ker

to zagotavlja, da se bo učenec osebnostno razvil in napredoval (Krajnc, 2012, 23).

4 METODA DELA

Uporabili smo metodo spletnega anketiranja. Anketa je bila v študijskem letu 2018/19 dana študentom na izpitu iz predmeta Praktično izobraževanje, nanjo je odgovorilo 65 študentov. Vzorec anketiranih je vezan na konkretno študijsko leto in število aktivnih študentov.

5 REZULTATI IN RAZPRAVA

5.1 Pogled študentov Višje strokovne šole – Biotehniški center Naklo na praktično izobraževanje v študijskem letu 2018/19

Študenti so lahko odgovorili na vprašanje, katera znanja, ki so jih dobili v šoli, so jim pri praktičnem izobraževanju še posebej koristila. Odgovori za študijsko leto 2018/19 so bili naslednji: ekonomika; podjetništvo; komunikacija; delo z rastlinami (oskrba, imena ...); poslovni bonton, angleščina, sporazumevanje; ravnanje z odpadki; organizacija ter znanje dela z informacijsko tehnologijo; informatika; uporaba urejevalnikov besedil; spretnost v Wordovih dokumentih; uporaba Excela in Worda za urejanje dokumentov; statistika, logistika in mehanizacija v kmetijstvu; znanja iz predmetov Vrednotenje biotske raznovrstnosti, Varstvo narave in urejanje prostora, pa tudi Strokovna informatika in statistične metode vrednotenja ter Poslovno sporazumevanje in vodenje; znanja iz predmetov Trajnostni razvoj z izbranimi poglavji biologije, Gojenje koristnih organizmov, Ravnavanje ekosistemov; Vrtnarska tehnologija; biotska raznovrstnost; poznavanje ekosistemov in živih bitij; določevanje vrst živali in rastlin; organizacija in komunikacija v podjetju; javno nastopanje; znanje na področju organizacije dela, poznavanje varovanja okolja; prepoznavanje rastlin, kaj in kako se sadi zelenjava; znanje o odnosu z živalmi, kaj potrebujejo za dobro počutje; ravnanje z živalmi; živinoreja; gnojenje; znanja, pridobljena pri predmetu Treniranje konj in učenje jahanja; uporaba trajnosti, znanje o naravi; program GIS, poznavanje zavarovanih vrst živali in rastlin, poznavanje zavarovanih parkov; znanje predmeta Ekološka pridelava hrane; mnoga praktična znanja – na vseh področjih; izdelava gnojilnega načrta, vzgajanje rastlin; vodenje skupine; genetika s področja semenarstva, ekološka pri-

delava; teoretično znanje se mi je zdelo od prakse precej različno, zavedam se uporabe možnih alternativ uporabe umetnih insekticidov in herbicidov; urejanje listin.

Na vprašanje, katera znanja bi še dodatno potrebovali za uspešno opravljanje praktičnega izobraževanja v izbrani organizaciji, pa so študenti odgovorili: na splošno vse; nobenih; več terenskega dela; morda več praktičnega dela pri hortikulturi v prvem letniku; mogoče več praktičnega znanja v šoli; podrobnejše – hibitativne tipe in živali, ki so vezane na njih; mogoče znanja o terapevtskem delu na kmetiji; informatika, delo z računalnikom; znanje o delovnih strojih; več poudarka na praktičnih primerih; biotehnologija ali farmacevtska kemija oz. kemija; znanje gozdarstva in kmetijske tehnike; urejanje kmetijskih papirjev (sem se tekom prakse veliko naučila z razlago mentorja); znanja trženja pridelkov na kmetiji; bolje bi se morala izobraziti iz poznavanja fitofarmaceutskih sredstev; logistična znanja za še boljše vodenje; več o prehrani goveda; uporaba vrtnarskih strojev in pa poznavanje vseh ekoloških zahtev rastlin; mogoče več znanja o vrtninah; poznavanje rastlin; znanje s področja ekoremedicij in obnovljivih virov energije, znanje na področju timskega dela, znanje na področju trajnostnega razvoja; več znanja oz. izkušenj z delom v laboratoriju; poznavanje zakonske ureditve Triglavskega narodnega parka, boljše poznavanje zavarovanih rastlin; znanje o čebelarstvu; znanje urejanje financ; kako bolj komunicirati s strankami; komunikacija je najbolj pomembna in bi se na šoli moralo več delati na tem; imela sem vsa potrebna znanja, nekaterih še več, kot je bilo potrebno.

Postavljeno jim je bilo tudi vprašanje, kaj je bilo dobro, pozitivno. Tudi tu so bili odgovori precej raznoliki. Izpostavili so naslednje: enakomerna in varčna poraba vode, večje timsko vključevanje študentov v praktično izobraževanje; izredno koristen mi je bil seznam predlaganih organizacij za opravljanje PRI, imela sem odlično mentorico, ki je bila tako, kot celoten tim, zelo prijazna, potrpežljiva in spodbudna, naloge, ki sem jih dobila, sem tako opravila brez večjih problemov; mentor je delil z mano svoje dolgoletne izkušnje; vsi, ki so delali na delovišču, so zelo prijazni in vedno pripravljeni pomagati, če pride do problemov; veselilo me je sodelovati pri projektu in delu na domu, veliko novega sem se naučila, bila sem samostojna; način dela, cilji dela; vsakodnevni stik s strankami, pridobila

sem večjo samozavest; odličen tim, sodelovanje, razumljiva navodila, raznovrstno delo; veliko sem se novega naučil; odnos z mentorji, prijaznost, možnost dogovora, samo delo; dobra poslovna komunikacija med sodelavci; odlično mentorstvo in okolje dela, samostojnost; zaupanje vame in v moje delo; nova izkušnja, delo doma je že utečeno in poznano; domače okolje; dober odnos mentorja; komunikacija s sodelavci, dobro vzdušje v podjetju, spoznavanje novih ljudi, treniranje tujih jezikov; zaposleni so bili prijazni, tudi delo s strankami je bilo zanimivo in sem se iz tega veliko naučila; dobri pogoji, dober odnos, prosta izbira delodajalca; odličen kolektiv; naučil sem se veliko delati s konji, opazovati okolico, da smo potem temu primerno uredili manežo; pridobitev novih znanj; raznolikost dela, veliko priložnosti za pridobivanje izkušenj; skrb za naravo in živa bitja; dober mentor in sodelavci, delo v pisarni in na terenu, zanimive lokacije; pozitivno je bilo to, da je bil dogovor z mentorjem za vsako delo; dober tim; delo v cvetličarni sem poznal že od lani, letos sem bil zato lahko bolj samostojen; spoznal sem nove ljudi, organizacije.

Študenti so lahko napisali, kaj je bilo pomanjkljivo, slabo. Omenili so: že poznano delo pri praksi na šoli; včasih je bil mentor malo siten; predvsem termin opravljanja PRI; težko usklajevanje službe in prakse med študijem; vedno je prihajalo do nepredvidljivih situacij (pozabljivost mentorja); ni bilo malice; v podjetju X slabo plačilo, kljub temu, da so ga obljubili; kakšnega reda so navajeni dijaki višjih letnikov; za določene naloge bi potrebovala zelo specifična navodila, saj določenih stvari, ki sem jih morala uporabiti, nisem izvedela (se naučila) v šoli; komunikacija s strani podjetij; slabosti nisem opazil, kmetija in mentor sta vzorna; nekateri dnevi so bili slabo organizirani zaradi sprememb v vodstvu; odnosi z delodajalci in sodelavci, velik obseg ur, mogoče preveč; pogosto pomanjkanje dela in odsotnost glavnega šefa, neodzivnost mentorja na posestvu (moral bi poklicati, kot sva bila dogovorjena); delo ni potekalo konstantno, vmes so bile pavze; organizacija; obdobje dopustov in s tem povezana rahla zmešnjava; premalo dela z ljudmi; premalo časa, da bi dodobra spoznal vsa dela na kmetiji; včasih se na delovnem mestu nisem znala ustrezno/strokovno izraziti; neplačljivost prakse; premalo raznolikih del; preveč dela; pomanjkljivosti praktično ni, šola dovoli izvajanje prakse v najrazličnejših organizacijah; ni bilo slabosti; nič ni bilo slabo, po-

manjkljivo; nič. Glede na podane predloge izboljšav šoli, predlagam, da šola študente še bolj spodbuja, da PRI opravljajo že med letom, da si bodo lahko počitnice organizirali po svoje.

V vprašanju odprtega tipa so študenti lahko podali svoje predloge za izboljšave. Navedli so naslednje predloge izboljšav za šolo: PRI nisem opravljal na šoli; organizacija PRI s strani šole poteka brez težav; več pogovarjanja o možnostih opravljanja PRI izven šole; več praktičnega dela; več praktičnih vsebin; več praktičnega pouka pri predmetih; bolj raznoliko delo; več ponudb opravljanja praktičnega izobraževanja, mogoče pogodbe o opravljanju praktičnega pouka pri organizacijah; lahko bi naravovarstvenikom ponudili več znanja s tega področja; da bi bil delni mentor lahko tudi kdo od študentov, ki je prej opravil stopnjo hortikulturenega tehnika, s tem bi bili profesorji razbremenjeni in bi se lahko bolj posvetili vsakemu posamezniku; malo bolj urejeno datoteko v e-učilnici Praktično izobraževanje – skupna; več strokovnih predmetov, ki so potrebni v hortikulturi, kot so spoznavanje rastlin, urejanje vrtov; več terenskih in laboratorijskih vaj; lahko bi bolj pomagali pri iskanju delovišč ali vsaj povedali, kam lahko gremo, in če so delovna mesta za delo; samo opravljanje prakse izven šole; v prvem letniku strukturirano prakso, da se vsi naučijo osnovnih veščin; več predlogov za praktično izobraževanje izven okolice šole in Kranja; več vključevanja študentov v projekte; da se pozanimajo, kateri delodajalci so boljši od drugih; več predlogov praks v tujini; kadar se z mentorjem dogovorita, da te bo npr. poklical, ob kateri uri in kateri dan prideš, bi bilo lepo, če bi se on tega držal; mogoče manj ur? vse v redu; nič; na splošno je v redu; izboljšave po mojem mnenju niso potrebne; vse je bilo super.

Navedli pa so tudi predloge izboljšav za organizacijo oz. podjetje: organizaciji predlagam boljšo razporeditev dela; za študente več terenskega dela; zavedam se, da je urnik pester, vendar morda bolj reden urnik; zaposlitev ustreznega kadra za stalno pomoč na kmetiji; malo bolj organizirano, delo sem opravljala po potrebi podjetja in kdaj sploh niso imeli dela zame; mogoče večja odzivnost na e-pošto; večja uspešnost pri pridobivanju finančnih sredstev za trajnostni razvoj ali izpolnitev pogojev za pridobitev evropskih sredstev; več sodobne tehnologije; imeti zaposleno osebo, ki bi se ukvarjala izključno s PRI in pridobivanjem študentov za PRI; več ozaveščanja lju-

di; lahko bi bolj sodelovali z BC Naklo ali se predstavili študentom Naravovarstva; prodaja neuporabne opreme in nakup stvari, ki so potrebne; več reklame; lahko bi mi dali malo več dela; nobenih; nič; ni posebnosti; vse OK; vse je bilo super. Glede na podane predloge delodajalcem predlagam, da šola nadaljuje z organizacijo predstavitev predstavnikov delodajalcev vsem študentom v uvodnem tednu (v začetku oktobra), kar smo prvič izvedli letos.

Na odprto vprašanje, kaj bi lahko naredili sami ali v primeru težav z delodajalcem ali v primeru nezadovoljstva, so študenti odgovorili: še več znanja, pridobljenega v šoli bi lahko prenesel mentorju; večjo ozaveščanje javnosti o problemih narave; paziti bi moral več na hidracijo; se še bolje spoznal z zavarovanimi živalmi in rastlinami in tako pripomogel k še večji strokovnosti; večje vključevanje strokovnega znanja; lahko bi se še bolj posvetil strankam; pred praktičnim izobraževanjem se sam izobrazil v tej smeri; poleg snovi in znanja, pridobljenega v šoli, bi se za boljše opravljanje prakse nekatere stvari pozanimala tudi sama; prej bi si morala organizirati, kje bi opravljala PRI, ne zadnje sekundo; bolj bi se lahko držala rokov; večja samoiniciativa in povezovanje informacij; izboljšala sem že grafično podobo tiskovin v podjetju; sam bi lahko bil malo bolj zorganiziran; lahko bi si prebrala več strokovne literature; večja organiziranost in proaktivnost in pravočasnost; lahko bi se bolj poglobila v kakšno delo; vzela bi si eno stvar naenkrat; lahko bi se bolj trudil; sproti – učenje, redni obiski predavanj; izobraževanje; lahko bi bolj vestno zapisovala pomembne informacije, da bi zmanjšala svojo pozabljivost; lahko bi se še bolj potrudil pri delu na delovišču; pred prakso bi lahko pridobila več informacij o podjetju; več raznolikih nalog; več samoiniciativnosti in manj spraševanja mentorja; z nekaterimi sodelavci bi se lahko normalno pogovarjal, ne da bi bil pred njimi plašen; nič; nobene.

5.2 Primerjava pogledov anketiranih študentov Višje strokovne šole – Biotehniški center Naklo v študijskih letih 2017/18 in 2018/19

V Tabeli 1 so pogledi delodajalcev na pridobljene kompetence študentov pri opravljanju praktičnega izobraževanja v študijskem letu 2017/18 (Maček, 2019b) in v študijskem letu 2018/19. Iz tabele je razvidno, da so pogledi delodajalcev na pridobljene kompetence v obeh študijskih letih zelo podobni.

Vse ocene na 5-stopenjski lestvici so bile v študijskem letu 2018/19 od 4,0 do 4,8, v štud. letu 2017/18 od 4,0 do 4,7. Najvišje ocenjene kompetence v letu 2017/18 so, da so študenti delovali vestno, samoiniciativno in zanesljivo, bili točni, se držali dogovorov in navodil, načrta trajnosti in odgovornosti do okolja (povprečna ocena 4,7), v študijskem 2018/19 pa, da so študenti od mentorja dobili točna navodila za delo ter bili točni, se držali dogovorov in navodil (povprečna ocena 4,8). S 4,7 so v študijskem letu 2018/19 ocenili trditve, da so na PRI delovali vestno, samoiniciativno in zanesljivo; pri delu na delovišču so se držali načrta trajnosti in odgovornosti do okolja ter da so pri PRI pridobili večšine, kot so iznajdljivost in delavnost. Povprečno oceno 4,6 je v štud. letu 2018/19 prejela trditev, da so pri PRI pridobili nova strokovna znanja. Trditvi, da je PRI v študijskem letu 2018/19 potekal organizirano, saj sta mentor in študent na začetku naredila plan dela, ter da so pri PRI pridobili nove socialne veščine, sta bili ocenjeni s 4,5; s 4,4 mnenje, da so študenti pri PRI pridobili nove izkušnje dela v timu (delovni skupini). Najnižje, s povprečno oceno 4,0 (v študijskem letu 2017/18 in tudi v študijskem letu 2018/19), je bila ocenjena kompetenca, da so študenti na PRI pridobili podjetniške izkušnje/znanje. Ocenjujemo, da je tudi povprečna ocena 4,0 na 5-stopenjski lestvici še vedno zadovoljivo visoka ocena.

V študijskem letu 2017/18 smo anketo poslali študentom, ki so opravili praktično izobraževanje, po e-pošti, zato je bilo odgovorov zelo malo. V študijskem letu 2018/19 pa smo študentom

dali priložnost, da povejo svoje mnenje na izpitu predmeta Praktično izobraževanje, zato je odgovorov več.

6 ZAKLJUČEK

Višješolski diplomanti so iskan kader na trgu dela tudi zaradi 800 ur praktičnega izobraževanja, kar predstavlja 21,7 odstotkov predmetnika višje strokovne šole. Zato je za vsako višjo šolo evalvacija tega področja izjemnega pomena (Maček, 2019b).

Praktično izobraževanje se zdi študentom mnogo bolj zanimivo kot klasično pridobivanje znanja v učilnici – želeli bi si več takih priložnosti (Opresnik, 2017, 35). Študenti na praktičnem izobraževanju pridobijo razne kompetence in tudi delovne izkušnje, ki jim pridejo prav pri iskanju službe, na delovnem mestu.

Delo v informacijski družbi zahteva unikatnega človeka, ustvarjalnega, samoiniciativnega in sposobnega stalnega osebnega spreminjanja in uspešnega odzivanja na številne možnosti in spremembe okolja. Ljudem se odpirajo neštete možnosti, če jih znajo izkoristiti (Krajnc, 2012, 21). Glede na izpolnjene ankete sklepam, da so študenti zadovoljni tudi v študijskem letu 2018/19, saj so pridobljene kompetence ocenili s povprečnimi ocenami od 4,0 do 4,8 na 5-stopenjski lestvici. Le trije študenti so odgovorili, da se ne bi ponovno odločili za istega delodajalca. V sklopu PRI so študenti dobili predvsem naslednje kompetence: držanje dogovorov in navodil, vestnost, samoiniciativnost, zanesljivost, iznajdljivost, delavnost, odgovornost do okolja, nova strokovna znanja, nove socialne veščine, nove

izkušnje dela v timu (delovni skupini), podjetniške izkušnje/znanje.

Rezultatov raziskave ne obravnavamo ločeno, saj z vsemi študenti in delodajalci v času izvajanja PRI poteka nenehna osebna in/ali telefonska komunikacija, ki omogoča takojšnje odzive na morebitne izzive ob izvajanju PRI. Ugotovitve raziskave bom posredovala Komisiji za spremljanje in zagotavljanje kakovosti, uporabljeni pa bodo tudi v vsakoletnem samoevalvacijskem poročilu višje šole (Maček, 2019b).

7 LITERATURA

- Center RS za poklicno izobraževanje. 2011. *Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja* (online). (citirano 1. 9. 2019). Dostopno na naslovu: <http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/izhodišca.pdf>.
- Krajnc, A. 2012. *Individualizacija izobraževanja vodi v mentorstvo: gibanje »Znaš, nauči drugega«*. Andragoška spoznanja, 2012, let. 8, št. 2, str. 19–30.
- Maček, M. A. Pogledi delodajalcev na višješolsko praktično izobraževanje. 2019a. V: *5. mednarodna strokovna konferenca: Trendi in izzivi v živilstvu, prehrani, gostinstvu, turizmu, izobraževanju in usposabljanju*, 2019a. Ljubljana: Biotehniški izobraževalni center, 11 str.
- Maček, M. A. Pogledi mentorjev in študentov na višješolsko praktično izobraževanje. 2019b. V: *Mednarodna konferenca 5. festivala Ko učim, gradim: Z mislijo na Zemljo*, 2019b. Strahinj: Biotehniški center Naklo, Srednja šola, 10 str.
- Muršak, J. *Temeljni pojmi poklicnega in strokovnega izobraževanja*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje, 2012.
- Opresnik, K. *Alternativne oblike praktičnega usposabljanja mladine v času izobraževanja: diplomsko delo*. Ljubljana: Fakulteta za upravo, 2017.
- Stein, S. *Equipped for the Future*, Content Standards. Washington: National Institute for Literacy, 2000.
- Vodopivec, Marina. 2014. *Analiza zadovoljstva diplomantov in delodajalcev z znanjem in kompetencami, pridobljenimi na višji strokovni šoli*. Magistrska naloga. Koper: Fakulteta za management.
- Zakon o višjem strokovnem izobraževanju (ZVSI). 2013. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 86/04 in 100/13.

Mnenje študentov	2017/18 (n = 28)		2018/19 (n = 65)	
	Povprečje	Standardni odklon	Povprečje	Standardni odklon
Na PRI sem prihajal točno ob določeni uri in se držal dogovorov in navodil.	4,7	0,6	4,8	0,52
Za izvajanje dela sem dobil točna navodila od mentorja.	4,4	0,8	4,8	0,5
Na PRI sem deloval vestno, samoiniciativno in zanesljivo.	4,7	0,62	4,7	0,55
Pri delu na delovišču sem se držal načrta trajnosti in odgovornosti do okolja.	4,7	0,63	4,7	0,44
Pri PRI sem pridobil večšine, kot so iznajdljivost in delavnost.	4,6	0,97	4,7	0,6
Pri PRI sem pridobil nova strokovna znanja.	4,3	1,24	4,6	0,75
PRI je potekal organizirano, saj sva na začetku z mentorjem naredila plan dela.	4,0	1,07	4,5	0,77
Pri PRI sem pridobil nove socialne veščine.	4,4	1,05	4,5	0,87
Pri PRI sem pridobil nove izkušnje dela v timu (delovni skupini).	4,4	0,97	4,4	0,91
Na PRI sem pridobil podjetniške izkušnje/znanje.	4,0	1,25	4,0	0,96

Tabela 1: Primerjava pogledov študentov na praktično izobraževanje (PRI) v študijskih letih 2017/18 in 2018/19

Vir: Lasten

OSKRBA ŽIVALI Z VODO V ZIMSKEM ČASU

WINTER WATERING OF LIVESTOCK

Nataša Debeljak, mag. inž. zoot.
debeljak.natasa8@gmail.com

IZVLEČEK

Stres zaradi nizkih temperatur in dehidracija lahko resno prizadeneta zdravje rejnih živali. Ravno zato moramo v zimskem času del pozornosti nameniti ne samo zadostni količini krme, ampak tudi primerni oskrbi živali s pitno vodo. Vemo, da te pozimi pijejo manj, kot bi morale, a vendar lahko z vodo, katere temperatura je višja od okolice, ta učinek ublažimo ali celo izničimo. V prispevku opisujemo tveganja in posledice dehidracije ter navajamo povprečne dnevne potrebe posamezne živalske vrste po vodi. Opisujemo različne izvedbe električnih in neelektričnih napajalnikov tako za manjše kot večje število živali, primernih za napajanje v času, ko se temperatura okolice spusti pod ledišče.

Ključne besede: zima, rejne živali, zauživanje vode, sistemi napajanja

ABSTRACT

Stress and dehydration as a result of low temperature can seriously affect livestock health. Hence the reason for extra care, not only to a sufficient amount of feed, but also to the adequate supply of drinking water for the animals. It's a general belief that animals drink less water in winter time than the body requires, but with heated water this effect can be mitigated or even eliminated. The present paper describes the risks and consequences of dehydration and provide the average daily needs of certain animal groups for water. We describe the various designs of both electric and non-electric waterers for smaller and larger numbers of animals that are suitable for water supply when the ambient temperature drops below freezing.

Key words: winter, livestock, water consumption, watering systems

1 UVOD

Zima za marsikaterega rejca ali lastnika živali predstavlja čas, ko si

lahko nekoliko oddahne od intenzivnega dela na poljih in travnikih. A hkrati se prične obdobje, ko živalim prilagodimo krmljenje in oskrbo. Nekateri živali se na vpliv zunanjih temperatur (na primer govedo in konji) do neke mere prilagodijo same z gostejšim kožuhom ali večjim zauživanjem krme. Zauživanje krme se v hladnejših mesecih lahko poveča vse do 25 % (Thomas, 2016), kar vodi do zaščitne plasti maščobe in posledično dodatne zaščite telesa pred nizkimi temperaturami. Poleg skrbi za primerno količino in kakovost krme v omenjenem obdobju ne smemo zanemariti tudi oskrbe živali z vodo.

2 POTREBE REJNIH ŽIVALI PO VODI

Voda poleg kisika predstavlja enega najpomembnejših elementov organizma in med 50 in 80 % celotne telesne mase živali sesalcev. Že izguba 10 % vodne mase lahko povzroči resna bolezenska stanja ali celo smrt. Ključna je za normalen potek številnih funkcij organizma, kot na primer odnašanje odpadnih produktov prebave in metabolizma, uravnavanje krvnega tlaka in pH-telesa, ključna je za izločanje mleka in sline, prenaša hranila, hormone ter druga kemična sporočila po telesu (Wilson, 2019). Voda med drugim

igra pomembno vlogo pri vzdrževanju tkiv, lubrikaciji sklepov, razvoju oči, toplotni regulaciji in mineralni homeostazi. Pomanjkanje vode ali dehidracija pri živalih vodi v slabšo integriteto črevesja, kar zmanjša obrambno sposobnost epitelija, pojavi se višja dovzetnost za vnetne procese in okužbe, slabši produkcijski rezultati (nižji prirasti in mlečnost) ter nenazadnje slabše zauživanje krme. Pri mlečnem tipu goveda se moramo zavedati, da mleko sestoji iz 87 % vode, dehidracija lahko torej vodi v skorajšnjo presušitev molznice. Pri prašičih lahko vodi do usodne zastrupitve s soljo, saj sicer normalna vsebnost soli v prehrani ob odsotnosti vode postane toksična (Wilson, 2019). Pri konjih dehidracija v največji meri vpliva na črevesje – poviša prepustnost črevesja in črevesnega epitelija, kar vodi do vdora patogenih bakterij (endotoksinov) v krvni obtok, ki na koncu povzroči vnetje ter za seboj potegne celo serijo zdravstvenih težav. Dnevne potrebe rejnih živali po vodi so predstavljene v Tabeli 1. Dehidracija v zimskem času je največkrat posledica prenizkih temperatur vode za napajanje kot tudi zavračanja ali nezadostnega zauživanja vode. Raziskave kažejo na to, da govedo prilagaja zauživanje glede na temperaturo vode (Lanham

Kategorija živali	Povprečne dnevne potrebe (L)	Kategorija živali	Povprečne dnevne potrebe (L)
Molznice v laktaciji	115	Konji (200 kg)	16
Presušene molznice	41	Konji (450 kg)	32,5
Mesne pasme goveda	25–41	Konji (680 kg)	49
Mesne pasme goveda v laktaciji	55	Jagnje (do 50 kg)	4,4
Teleta do 24 mesecev	9–25	Ovca v laktaciji	5,25–10
Tekači (do 22 kg)	2	Ovca v estrusu	5,25–5,75
Prašiči (do 70 kg)	4,5	Kunci	0,30–0,64
Prašiči pitanci (do 110 kg)	9	Kunka v laktaciji	1,02
Svinje v estrusu in laktaciji	15–20		

Tabela 1: Povprečne dnevne potrebe različnih kategorij rejnih živali po vodi

Vir: <http://www.omafra.gov.on.ca/english/engineer/facts/07-023.htm> (1. 11. 2019)

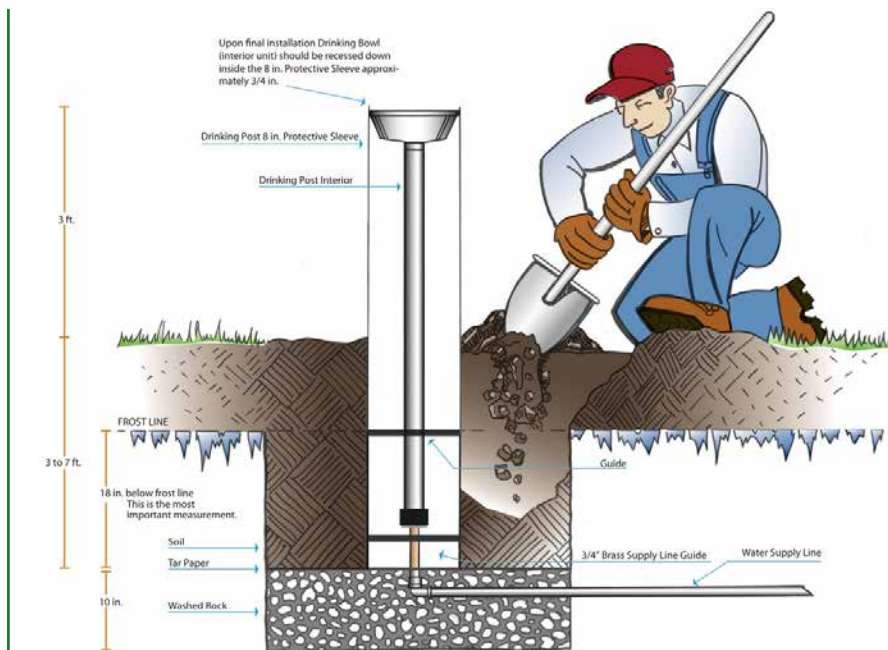
in sod., 1986) in ima najraje ogreto vodo (Wilks in sod., 1990), katere temperatura je med 15 in 21 °C (Thomas, 2016; Higgins in sod., 2008). Konji najraje pijejo vodo, katere temperatura znaša med 4 in 16 °C. Pri konjih so opazili, da živali spijejo tudi do 40 % več vode, če je ogreta voda edini vir napajanja (Kristula in McDonnell, 1994). Pri obeh živalskih vrstah so si raziskovalci enotni, da živali niso pile dovolj (manj od potrebe telesa), če je bila temperatura vode blizu ledišča.

Če se torej osredotočimo na ogrevanje vode, ta v hlevih z novjšimi napajalniki najverjetneje ne predstavlja večjega problema. Vendar pa je na območju Slovenije še vedno veliko starejših hlevov, vedno bolj popularna pa je tudi reja živali na prostem, kjer se lastniki in rejci živali pogosto srečujejo s težavami, povezanimi z zamrzovanjem vode. Kot dodatni izziv v reji živali pa v zadnjih nekaj letih predstavljajo hitre in nenadne temperaturne spremembe, ki prvotne težave še dodatno poslabšajo. V nadaljevanju tako predstavljamo nekaj možnosti, ki omogočajo, da živalim tudi v zimskem času, ko prevladujejo nizke temperature, zagotovimo vodo, ki ne zmrzuje.

3 SISTEMI NAPA JANJA V ZIMSKEM ČASU

Po navedbah Stradiota (2019) lahko sisteme za napajanje živali razdelimo v dve skupini: trajne ali premične napajalnike. Med trajne napajalnike sodijo samodejni napajalniki, ki jih namestimo na steno, medtem ko so premični napajalniki vedra in večje posode za vodo. Praviloma velja, da so bolj premični napajalniki najbolj podvrženi zamrzovanju. Premični napajalniki so enostavni za postavitev, vendar zahtevajo več dela in pozornosti (treba jih je napolniti, vzdrževati, imajo višjo porabo električne energije), kar pomeni višje obratovalne stroške.

Po drugi strani lahko sisteme za napajanje živali razdelimo glede na potrebe po električni energiji na tiste, ki za svoje delovanje in/ali ogrevanje potrebujejo električno energijo, ter tiste, ki je ne potrebujejo. Električni grelniki veljajo za najboljšo možnost ogrevanja vode, saj ti preprečujejo zmrzovanje in so hkrati enostavni za postavitev. Grelne enote so ali vgrajene v sam napajalnik (ogrevani napajalniki) ali jih postavimo v/ob korito ali rezervoar (grelniki in grelni kabli). Kljub priročnosti pa ravno ta način

Slika 1: Osnovni prikaz namestitve samodejnega vodnega napajalnika, ki deluje brez električne energije.

VIR: <http://steinwayequipment.com/waterers-2/drinking-post-waterers/> (1. 11. 2019)

ogrevanja vode spremlja največ pomislekov, povezanih z varnostjo uporabe. Samodejni ogrevani napajalniki predstavljajo trajno rešitev, katere največja prednost je, da lahko z vizualnim pregledom vodnega vira hitro vidimo, ali je v posodi voda. Električna energija pride pod enoto napajalnika (ogreva tudi dovodne cevi vode), v kateri se nahaja stoječa voda, ki jo nadzoruje plovni ventil ali jeziček. Ko voda pade pod določeno raven (ali ko se žival dotakne jezika napajalnika), se ventil odpre in voda se napolni (ali priteče v primeru individualnih napajalnikov). Voda, ki stoji v skledi, se segreva in ne zmrzne (Slika 3). Kljub relativno zaprtemu sistemu je še vedno potreben fizični pregled vodnega vira, da voda ni prevroča ali pod električno napetostjo. Nekaj več dela bo potrebno pri odstranjevanju alg, nečistoč ter vodnega kamna.

Potopni grelni elementi: postavljanje potopnega grelnika v vedro ali korito je najhitrejša in najpreprostejša metoda za preprečevanje zmrzovanja vode, vendar ima največ negativnih lastnosti, kot so denimo vprašljiva varnost živali ali visoki obratovalni stroški. Živali se lahko igrajo s potopnimi elementi ali jih celo uspejo odstraniti iz vodnega vira, posledično lahko poškodovana napeljava in nepravilno delujoči grelniki povzročijo električni naboj v vodi ali celo požar. Preverjanje enot s potopnimi grelniki je tako nujno dnevno opravilo.

Drugo veliko skupino napajalnikov predstavljajo sistemi, ki za svoje delovanje ne potrebujejo vira električ-

ne energije. Skupni zalogovniki vode običajno delujejo tako, da uporabljajo strategijo izolacije (propan, kamena volna ...) in tako preprečujejo, da bi voda zmrznila (Slika 2). Skupni zalogovniki vode so primerni za kmetije z večjim številom živali, saj na območjih, kjer šteje stalež živali pod 20 glav ali kjer ni redne porabe vode in napajalniki nekaj dni stojijo, voda vseeno zmrzne.

Slika 2: Skupinski napajalnik za živali, ki je dodatno izoliran in tako preprečuje zmrzovanje.

VIR: <http://agroidea.eu/shop/termo-napajalniki-uno/> (1. 11. 2019)

Najmanj poznan sistem napajanja predstavljajo samodejni vodni napajalniki (Slika 1), ki ne zmrzujejo in so primerni za manjše črede živali (do 25 glav). Ti se priključijo na vodni vir, ki se nahaja pod linijo zmrzali (kot je primer napeljave vode za hiše). Voda tako priteče od vodnega vira v napajalnik, nepopita voda pa steče po cevi nazaj pod linijo zmrzali. Takšen napajalnik zagotavlja enakomerno temperaturo vode vse leto.

Slika 3: Shema delovanja enega od možnih načinov ogrevanega napajalnika
VIR: <https://www.kmetijskaoprema.si/>
(1. 11. 2019)

4 ZAKLJUČEK

Zagotavljanje vode za živali v zimskem času se močno razlikuje od preostalih letnih časov. Splošna resnica je, da živali popijejo manj vode, ko se zunanja temperatura približa ledišču. Hkrati je tudi znano, da bodo živali vode popile več, če je ta ogreta. Za ogrevanje imamo na voljo kar nekaj uporabnih rešitev, vsaka od možnosti pa ima tako svoje prednosti kot

slabosti. Tako je pomembno, ali potrebujemo rešitev za krajše ali daljše časovno obdobje, manjše ali večje število živali, obnovljamo hlev ali ga gradimo na novo ter nenazadnje, kakšna sta naš vodni vir in vodovodna napeljava. Če se bomo odločili premišljeno, nam bo sistem močno olajšal delo in živalim zagotavljal najboljše pogoje za zadostno zauživanje vode in posledično dobre pogoje za rejo.

5 VIRI IN LITERATURA

- Higgins, F. S., Agouridis, T.C. in Gumbert, A.A. *Drinking water quality guidelines for cattle* (online). 2008. (citirano 1. 11. 2019). Dostopno na naslovu: <http://www2.ca.uky.edu/agcomm/pubs/id/id170/id170.pdf>
- Kristula, M.A., McDonnell, S. M. Drinking water temperature affects consumption of water during cold winter weather in ponies. *Applied animal behaviour science*, 1994, let. 41, št. 3–4, str. 155–160.
- Lanham, J. K., Coppock, C. E., Milam, K. Z., Labore, J. M., Nave, D. H., Stermer, R. A., in Brasington, C. F. Effects of drinking water temperature on physiological responses of lactating Holstein cows in summer. *Journal of Dairy Science*, 1986, let. 69, št. 4, str. 1004–1012.
- Stradiot, M. *Winter Waterer's for Horses, Cattle, and Livestock* (online). 2016. (citirano 1. 11. 2019). Dostopno na naslovu: <https://www.dpwaterer.com/winter-waterers-for-horses-cattle-and-livestock/>
- Thomas, S. H. *Clean water is crucial for cattle in winter months* (online). 2016. (citirano 1. 11. 2019). Dostopno na naslovu: <https://www.beefmagazine.com/nutrition/clean-water-crucial-cattle-winter-months>
- Ward, D. in McKague, K. *Water Requirements of Livestock* (online). 2019. (citirano 1. 11. 2019). Dostopno na naslovu: <http://www.omafra.gov.on.ca/english/engineer/facts/07-023.htm>
- Wilks, D.L., Coppock, C. E., Lanham, J.K., Brooks, K. N., Baker, C.C., Bryson, W. L., Elmore, R. G. in Stermer, R. A. Responses of lactating dairy cows to chilled drinking water in high ambient temperatures. *Journal of Dairy Science*, 1990, let. 73, št. 4, str. 1091–1099.
- Wilson, M. *Dehydration causes and symptoms on your livestock operation* (online). 2019. (citirano 1. 11. 2019). Dostopno na naslovu: <https://essentialfeed.zinpro.com/2019/08/dehydration-causes-and-symptoms-on-your-livestock-operation/>

LOKALNI PRIDELAVI SEMEN BI MORALI DATI VEČJI POMEN

LOCAL GROWTH OF SEEDS SHOULD BE MORE APPRECIATED

Janja Stopinšek Soroszy
janja.s@siol.net

IZVLEČEK

Površine, ki jih v Sloveniji namenimo za pridelavo semen, so se med letoma 2000 in 2018 zmanjšale iz 2500 na 1080 hektarjev, kar pomeni, da smo izgubili več kot polovico površin v ta namen. Ekološki kmetje se soočajo s pomanjkanjem ekoloških semen. Namreč kar 90 % semen, uporabljenih v ekološkem kmetijstvu, je pridobljenih iz konvencionalnega žlahtnjenja. Izgubljajo pa se tudi različne sorte. Raznolikost hrane je tako v upadanju.

Trenutno več kot 75 % svetovne trgovine s semeni nadzira le deset podjetij.

Ključne besede: ekološka semena, lokalna pridelava, biotska pestrost, avtohtona semena, Semenjalnica

ABSTRACT

During the period 2008–2018 Slovenian surfaces intended for growth of seeds shrank from 2.500 to 1.080 hectares, which means we lost more than a half of previous land used for this purpose. Organic farmers are therefore facing a shortage of organic seeds. Namely, 90 % of seeds, used in organic farming derive from conventional enriching. What is more, the varieties are being lost, therefore we are

also losing nutritional diversity. Nowadays, more than 75 % of the seeds world trade is controlled by only ten companies.

Key words: organic seeds, local production, biodiversity, Semenjalnica

1 UVOD

Kmetje in vrtničarji so si nekoč semena prosto izmenjevali, v zadnjih stotih letih pa je bila izmenjava semen industrializirana in je danes v rokah zelo močnih mednarodnih korporacij. Kmetovanje je s tem izgubilo svojo neodvisnost in suverenost. Čeprav poznamo več kot 50.000 užitnih rastlinskih vrst, trenutno 90 % kaloričnega vnosa člo-

veka po vsem svetu oskrbuje le 15 sort poljščin.

Kmetje že več tisoč let gojijo in izboljšujejo pridelke, s čimer zagotavljajo, da so še posebej prilagojeni tlom in podnebjju, kjer jih pridelujejo, da bi dosegli največji pridelek. To je privedlo do zelo raznolikega, geografsko specifičnega obsega pridelkov. K tej praksi se moramo vrniti s starimi sortami, ki so dobro prilagojene lokalnim okoljskim razmeram. V zadnjem stoletju ali več smo močno zmanjšali gensko raznolikost pridelkov, ki jih gojimo, in izgubili 94 % naših starih semen zelenjave. Namesto da se osredotočimo na le nekaj vrst posevkov, potrebujemo večjo raznolikost pridelkov na naših poljih. Šele takrat bomo lahko gojili hrano brez večjih vložkov v agrokemijo. To je tudi odporen pristop: glede na antropogene podnebne spremembe in resne izzive, s katerimi se soočata svetovno kmetijstvo in preskrba s hrano, potrebujemo pridelke, ki se lahko prilagodijo tem spremenljivim razmeram. Zavedati se moramo, da je seme kulturna dobrina. S tem, ko se je semenarstvo industrializiralo, smo izgubili sorte. Zato ni zgolj pomembno, da imamo semena različnih vrst vrtnin, ampak da poskušamo ohranjati predvsem različne sorte. Dovolj je že, da doma neko staro seme poskušate ohranjati in to seme delite z drugimi vrtničkarji.

2 LOKALNA PRIDELAVA SEMEN

V ospredje bi moralo priti zavedanje o lokalno vzgojenih semenih, saj se takšno seme prilagodi na lokalne okoljske razmere in je bolj odporno na bolezni in sušo. Rastline se prilagodijo lokalnim razmeram šele v nekaj generacijah, kar pomeni, da moramo uporabljati semena, ki so bila pridelana

tam, kjer jih bomo posejali. Kot poudarja dr. Maja Kolar, strokovna vodja Semenjalnice – hranilnice ekoloških semen, izkušnje kažejo, da se v ekološkem kmetijstvu dobro obnesejo stare sorte, ki so pridelane v lokalnem okolju. Ekološko kmetovanje namreč zahteva izbiro rastlin, ki so temu načinu prilagojene. »Svet je poln raznolikosti, ko pa pridemo do kmetijstva, je raznolikost hrane v upadanju,« ugotavlja Kolarjeva. Poudarja, da ekološko kmetijstvo ni samo odsotnost fitofarmaceutskih sredstev in mineralnih gnojil, ampak je način kmetovanja, ki podpira in upošteva celoten agroekosistem.

3 SEMENJALNICA – HRANILNICA EKOLOŠKIH SEMEN

Z namenom vzpostavitve lokalne pridelave ekoloških semen v prostorih Čebelarkega centra Lesce deluje Semenjalnica – hranilnica ekoloških semen. Sodelavci projekta, ki se je začel konec leta 2018, želijo poleg vzpostavitve lokalne pridelave ekoloških semen ohranjati stara semena in biotsko pestrost. Glavni cilji projekta so vzpostaviti inovativen celostni model ekološke semenarske zadruge, posledično dvigniti delež samooskrbe z ekološkim semenskim materialom kulturnih rastlin in prispevati k ohranjanju regionalne biotske pestrosti. Semenjalnica se zaenkrat osredotoča na pridelavo ekoloških semen stročnic, in sicer fižola ter graha.

Aktivnosti projekta so osredotočene na vključitev desetih kooperantov – pridelovalcev ekoloških semen (ekološke in biodinamične kmetije). Doc. dr. Darja Kocjan Ačko z Biotehniške fakultete in dr. Maja Kolar pridelovalcem nudita strokovno podporo pri pridelavi semen, tako teoretično kot na terenu, dr. Marija Gregori pa določi kakovost

semena v laboratoriju. Prav slednje, strokovna pomoč in izobraževanje na terenu, je namreč ključno pri kakovostni pridelavi semen. Semenjalnica semena od kooperantov odkupi, strokovno oceni njihovo kakovost v laboratoriju in skrbi za ustrezno hrambo semen v hranilnici. Najbolj kakovostna semena naslednje leto razdeli kooperantom, ki tako že posejejo lokalno pridelana semena.

Semenjalnica ohranja biotsko pestrost na način, da pridelana semena v darilnih tulcih podari partnerjem v projektu (RAGOR, Občina Bled, Občina Bohinj, Občina Gorje, Občina Jesenice, Občina Kranjska Gora, Občina Radovljica, Občina Žirovnica in Ekosemena Inštitut), ti pa jih razdelijo med občane.

Prihodnje leto bo Semenjalnica vzpostavila mrežo odjemalcev, predvsem gostincev, ki ponujajo hrano, pripravljeno iz lokalnih ekoloških pridelkov. Dolgoročno si v Semenjalnici želijo sodelovanja s slovenskim gospodarstvom. Podjetja, ki bodo s sponzorskimi sredstvi podprla delo hranilnice in s tem omogočila ohranitev semen, bodo prejela ekološka semena v darilnih tulcih, ki jih bodo razdelila med poslovne partnerje in zaposlene, ki si hrano pridelujejo sami.

4 ZAKLJUČEK

Seme moramo vrniti v roke pridelovalcem. Navdanya International je leta 2012 začela svojo svetovno kampanjo za svobodo semen, da bi opozorila na ključno vlogo semen v boju za zaščito suverenosti in varnosti hrane ter pomagala okrepiti gibanje za shranjevanje in izmenjavo semen kot odziv na vse večje ugrabitve korporacij naših semen in hrane. V okviru poglobljajoče se svetovne semenske in prehranske krize je ustanovila Globalno gibanje za svobodo semen (Global Movement for Seed Freedom) kot način združevanja različnih skupin in organizacij po svetu, ki varujejo semena in spodbujajo ekološko kmetijstvo, da bi okrepili moči v boju z industrializacijo, zastrupljanjem in osiromašenjem prehranskih sistemov. Gibanje za svobodo semen je preraslo v zelo močno in živahno globalno skupnost, ki širi lokalne semenske skupine in mreže po vsem svetu s festivali, delavnicami, demonstracijami in kampanjami.

5 LITERATURA

- Schulze, H. *Seed and the Commons* (online). 2018. (citirano: 1. 12. 2019). Dostopno na naslovu: <https://sustainablefoodtrust.org/articles/seed-and-the-commons/>.

Slika: Različni posevki na majhni površini
VIR: Lasten

Diplomska bukva najvišjega strokovnega izobraževanja

Smer študija:

GOZD JE
MODROST

FAVNA IZ NAŠE UDOMAČENE DIVJINE

fikcija neke larpurlartistične basni

Avtor: Joža Gozdny

Mentorica: dr. Božanka Inspiracija

Podjetje: Podlesje 69

Mentorica v podlesju: Nela Mu Aladin

Lektorica: Bojana Rody-Stvory

Strahinj, grudna, v letu Vodnikovem

I. Predhodne raziskave

1 UVOD

1.1 Medu jasico, rakunu gmajnico, pujski brco v zadnjico

Iha, je rignila sovica, čepeč na najvišjem izrastku lipe, na katerem je opravljala svojo potrebo. Njeni iztrebki, ki jih je bilo videti vsepovsod, so se zažirali v mlade poganjke svežega zelenja. Pomežiknila je medvedu, ki je ponizno tacal pod pognojenim drevosom in se s spoštljivim priklonom zahvalil sinjeoki (p)rdeči ptici noči. Le po njeni volji je lahko še naprej ohranil položaj šapovodje jase. Toda permata kraljica živali je bila odločna. Posle gmajne je prepustila drugim žvercam in medved Janko se jim je moral dokončno odreči. Pošteno!

Šef hoste je tako v skladu z napovedmi sovinih ptičjih ešalonov postal poštenjak leta, rakun Mirkun, ki je skupaj z zajcem Korlom in srnja-

kom Dumbyjem (tudi oba preverjena poštenjaka) sestavil novo živalsko vlado. Ta se je v skladu z gozdno tradicijo ukvarjala predvsem sama s sabo in svojimi problemi, ne glede na to pa je našla čas, da jih je kopicila tudi živalcam, ki so jo z razlogom, da

bo nekaj takšnega počela, kakopak tudi izvolile, kajne da res?

A to, kar se je zdelo čez vse pomembna reč, ki so jo ptice pevke kot takšno razglašale noč in dan, je bilo vendar dejstvo, da se je eni izmed sovinih izbrank, pujski Lenki, uspelo uvrsti-

ti na prestižno kandidatno listo za mesto ene od podšapovodij vladajoče ekipe združenih gmajn širokookega prostranstva. Ja, to je bila velika reč. Nekdanja našemljena pingvinka, sicer svinja in parkljevodja zadnje živalske vlade ter velika ljubljenska lokalnega živalskega občestva, ki so ji sovine ptice pevke namenjale zvrhan koš naklonjene pozornosti, je stala pred pragom zgodovinskega dosežka, ki bi presegel vse medgozdne uspehe živalskih kljunov in gobcev sovine gmajne.

Naša pogumna pujska se je med drugimi dosežki lahko pohvalila tudi s ponovno izvolitvijo svoje liste, alianse Lenke Prašiček, v živalsko skupščino lokalne gmajne.

Saj ni bilo tako težko. Treba je bilo le dobro popljudati zaprtega hudobnega volka, pa je šlo. In če je vedela, zakaj je luna rumena, ter znala z izbranim besednjakom to pojasniti svojim pernatim in dlakavim »sonarodnjakom«, bo tudi onim onstran mejá sovine gmajnice znala povedati, zakaj so zvezde rdeče. Navsezadnje

se nad vsem, kar gomazi, roji, taca, frči, kopitlja in šnoflja, razteza eno samo nebo, z eno samo luno, ki ju krasijo ene same iste zvezde. Za začetek je živalce v skupščini vseh host širokookega prostranstva »očarala« z omembo prestižne funkcije šefa živalske prehrane, ki jo je bila opravljala v svoji domači hosti. Zivalce, zbrane v hramu vseh gozdov, so se sicer začudile, od kod prašički, ki naj bi do tedaj skrbela le za krmo, ideja, da bo iz njihove veličastne pangmajniške votline posegla k belim zvezdam. In glej ga zlomka, pujska se jih je zares namnila prepričati, da se spozna na njihovo energijo, saj ve, da so zvezde rdeče.

No, kmalu je Lenka ugotovila, da so živalce zbrane v skupščini vseh host pravzaprav nekoliko butaste, saj se je vse bolj dozdevalo, da ji na njen enkratni odgovor, da so zvezde rdeče, postavljajo en kup neumnih vprašanj, ki imajo z njenim odgovorom vse manj in manj zveze. Ponavljala jim ga je, jih opozarjala, da jim spet in znova ponavlja eno in isto stvar, te bedaste živali pa svojih vse bolj trapastih in čudnih vprašanj nikakor niso znale uskladiti z njenim odgovorom in njeno resnico o rdečih zvezdah, ki jim jo je skušala vtepti v njihove omejene betice. Saj še njene kruljenja ne razumejo, te zverine debilne. Ja, je kar slutila, da so preveč nerazgledane, da bi doumele njeno veličastnost, njeno pomembnost in njene dosežke, o katerih so navsezadnje prepevala najeminentnejša ptičja grla iz domačih logov.

No, seveda pa je naša prasička Lenka, ki so jo živalce iz vseh host nasuvali v zadnjico in poslale domov, znala krivdo za svojo neuspešnost v tujih gozdovih hitro pripisati znane-mu domačemu sovražniku. Še preden je pripujšala nazaj v svoj domačijski smrad, je prek enega svojih poslov krivdo preložila na grdega črnega volka, ki je čemel za rešetkami in hudobno renčal. In le da je barval luno, zdaj je menda posegel tudi med zvezde, tako da naenkrat nobena ži-

val ni več hotela verjeti, da so rdeče. Celo himnične ode domače perjadi, ki ji je vedno stala ob strani, so izgubile ves svoj žar in se mestoma celo začele spreminjati v šokantne podobe sarkastičnega parodiranja lika, dela in veličine Lenke Prašiček. Hudo!

A bilo je še huje! Zavrgli so jo vsi njeni naravni zavezniki v boju proti hudobnemu volku. Zajec Korel, ki je tako ali tako v vlogi vélikega podšapovodje vseh gmajn videl le sebe, ji je že davno odrekel podporo. Prav tako srnjaček Dumby, ki je imel v mislih za prestižno mesto eno od svojih snic.

Orel Boro je dvignil svoj kljun, sova Kučka pa je očitno tudi že pozabila nanjo, saj je svojemu feldmaršalu golobčku Golobiju že naročila, naj Rakunu Mirkunu posreduje ustrezno ime za menjavo pujske. Nekoga, ki se zares spozna na sile in energije, ki zna na primer hoditi po žerjavici in je mojster prepoznavanja metafizičnih vibracij belih levov, saj so te gotovo predstavljale eno ključnih, sicer še neslutnih razsežnosti v razumevanju živalske medgozdne politike energij. Pujski ni šlo v glavo, kje ga je vendar polomila, saj so jo zdaj tudi v domačih logih kritizirali zaradi omembe rdečih zvezd. Pa saj ne da ne bi vedela, da mora v tujih hostah govoriti nekaj drugega kot doma, ampak ... Da so zvezde tam rumene? Ja, ne ... Absolutno je bila prepričana ... Ne, ne, absolutno ne ... Rumena je bila luna, kajne? Zvezde pa so rdeče. Pa saj je tudi sova rekla, da so absolutno rdeče.

Ti butara butalska, se je privošljivo hehetal naš dobri medo Janko, ki ni pozabil, kako ga je bila Linka v zlatih časih pingvinovanja hotela izriniti z

mesta šapovodje, in ji je to, tudi bolj ali manj uspelo, deb, deb. No, zdaj je dobila svoje, je veselo brundal in se še bolj veselo veselil bližajočega se obiska. V svojem gnezdu, ki si ga je bil spletel sredi najlepše jase, je namreč v poznih večernih urah, ker medved pač ves čas dela, čakal na eno lepo, mlado žverco. Ja, lepo sta se pomenila in lepo ji je odbrundal, da bo lahko

2 RAZPRAVA

2.1 Kraljestvo za konja

Sinjeoka si je morala priznati, da se čas njene najnovejše živalske face neusmiljeno izteka. Treba je bilo najti zamenjavo za iz dneva v dan bolj kilavega rakuna Mirkuna, ki je imel med živalcami njene hoste vse manj podpore. Odločila se je za povsem novega kandidata, in sicer udomače-

prodajala zdravilna zelišča na njegovi jasi. A v zameno je pričakoval, da mu muca maca stvar poplača, in to ne z medico. Ja, lepo sta se vse zmenila, deb, deb, in zdaj je bila pač na vrsti ona ... Da ga obišče in razveseli v njegovem krasnem brlogu, kjer se garač po težkem delu lahko tudi kdaj sprosti, kajneda, deb, deb ... Ob kakšni krasni, vroči mrhici čvrstih oblin in zapeljivega nasmeha ...

Navsezadnje ... Le katera izprijena živalska duša bi lahko šapovodjevo gesto dobre volje, ki je kar klicala po vrnitvi usluge v vsej radodarni prvin-skosti živalske intime, razumela na napačen način? Morda sračja?

Ja, zlobne srake so ju zalotile in vesoljni gmajni razobnale novico o fukotožni preračunljivosti kosmatinka. No, na vso srečo je vmes kakopak poseglo neodvisno živalsko sodišče in v imenu živalskega občestva ugotovilo, da šerif Medo ni kriv. Ker so se srake frdamane še kar naprej nekaj šopirile, da imajo vendar dokaze, jih je živalsko sodišče v imenu resnice ukazalo uničiti. Tako in nič drugače! Pravica

izkazica! Deb, deb. Konec zgodbe – in ja ... Visoko v krošnjah je skoviknila sova. Sk'vik sk'vik.

no žival iz kamnite štale, kakršnih do sedaj še ni bilo na politični sceni njene hoste. Že res, da je že lep čas naokrog po gmajni mukala vsaj še ena žival hlevske provenience, krav'ca Milka, a to je bila vendarle povsem druga sorta. In ne, tudi prasička Lenka, ki je pripujsala iz sosednje štale, se absolutno ni mogla meriti s sovino novo izbiro.

Zdaj je šlo vendar za konja, konja s čudovitimi belimi lisami. Seveda so ga hudobne srake, brž ko se je pojavil na prizorišču, ozmerjale z betežnim kljusetom, a prevladalo je ubrano petje sovinih ptičjih eskadrilj, ki so ga za začetek opevale kot najiminitnejšega kandidata za prevzem vloge novega živalskega vrača. Zdelo se je, kot da bi sova ponovno želela obracunavati z orlom, ki je bil pred leti s prestižnega položaja gozdnega vrača spodnesel njenega prijatelja pava Danija, a po drugi strani je šlo vendarle za ravs in kavs ene in iste perjadi. No, poleg starega znanca orla, novinca konja Marjanka in nekaterih drugih manj eminentnih žverc se je za žezlo vrača potegovala tudi krav'ca Milka, toda kopitar in kljunač sta jo pustila daleč za seboj.

Na koncu je zopet slavil ponosni ptič višav Boro, a kmalu je bilo vsemu ži-

valskemu občestvu bolj ali manj jasno, da je sova svojega šarca, ki mu je dal svoj zavijajoči glas tudi črni volk, pravzaprav le pripravljala za pomembnejše naloge. Seveda, to je bil njen sveži gobec, ki naj vendar prevzame vodenje hoste in zamenja jokajočega poštenjaka Mirkuna. Sle-

dnji se je v kampanji z zajcem Korlom in srnjakom Dumbyjem vse bolj zapletal v labirintih neprenehodnega gozdičja, iz katerega se je na koncu priplazil še ščurkelj Brankelj s svojimi zahtevami po dodatnih sodčikih medu in mleka za »žvauce«, ki so skrbele za mladičke. No, in cmera je stisnila rep med noge in v begu mevžasto ihtela, naj se gmajniške živalce kar same odločijo, kdo jih bo vodil poslej. A glej ga zlomka, ko se je tako otrešla odgovornosti za izpolnitev zahtevnih nalog tačkovodje hoste, je v isti sapi že vihtela svoj prapor domnevne uspešnosti in se jela potegovati za ponovno naklonjenost svojih gozdnih tlačanov.

To se je še sovi, ki je zdaj vendar brez-pogojno stavila na konja, zdelo že prav neumno, a rakunček se ni dal zmeti. Navkljub razgretemu rezgetanju šarca je vztrajal pri ponovni kandidaturi. No, poleg konja in rakuna so se v boj za šefa hoste podale še številne druge živalce, med njimi zajec Korel-večni in srnjaček Dumby, ki sta se brez sramu pretvarjala, da s tisto zgubo rakunsko nimata prav nobene zveze, kaj šele da bi kadar koli skupaj z njim po levje kraljevala hosti. Imela sta kup izvrstnih idej, kaj bi bilo treba storiti, a kaj ko so bile njune tačke zaradi pizduna rakuna vendar ves čas zvezane. Od nekd je na sceno pristopil že skoraj pozabljeni ježek Jelinček, ki je vsem trem pizdunom jezno požugal in jih napičil s prijazno mislijo, da so cepci. Krav'ca Milka, ki je v spopadu za meso vrača gmajne žalostno propadla, je v boj za carja živali poslala svojega političnega sinka, telička Matička, ki se navkljub svoji kislojabolčni razvojni

stopnji ni ustrašil prav nobene živali. Prisegal je, da se ne boji niti najhujše zveri – hudobnega volka. Slednji se je seveda prav tako potegoval za mesto prve živali hoste, a zdelo se je, da so skoraj vse med seboj sicer sprte živalce z oblastnimi ambicijami imele eno in isto programsko točko, ki se je sprevrgla v ritualno zaklinjanje, da ne bodo nikoli, nikdar in pod nobenimi pogoji sodelovale s hudobnim volkom. Pujsa Lenka, ki je bila nesporna zmagovalka prejšnjega tekmovanja v omenjeni liturgični ceremoniji (to pa je segalo še v čas, ko je dala sova volka meni nič tebi nič zapreti v kletko), se je seveda tudi tokrat pridružila kolektivnim zaprisegam večne zvestobe sovini viziji izganjanja črne volčje hudobe, ki jo je (nemarno izpuščeno na prostost) zopet privabil omamni vonj sladke oblasti. A še bolj zavzet je bil tokrat divji maček Luni. Mesec za mesecem je renčal na črnega volka, kot da bi hotel po skrajni levi prehitevati svojo zmerno renčecho konkurenco. To je seveda ujezilo vse manj opaznega zajca Korla, ki je nemudoma skočil v naročje medvedu Janku in se pred vesoljno gmajno šopiril s svojim novim, najboljšim in edino pravim volkoboječim zavezništvom, v katerega je velikodušno vabil tudi drugo čuječno in ozaveščeno divjad.

Žal pa je od vsega zajčku privlačnega kosmatinkovega širokogobčenja, kako da bo namlatil tistega presnetega volka, ostalo bore malo. Žebiranje manter o izganjanju črne hudobe se je namreč končalo z modro ugotovitvijo, da bo volka še najbolj bolelo, če brundač ostane v svojem brlogu; ugotovitvijo, ki se je bržda, kot se je šušljalo po gozdnih kuloarjih, porodila v glavi modrooke sove.

In tako je srnjaček Dumby, ki je bil (nič manj kot ježek Jelinček) odprte glave z rogovi, vsemu živalskemu občestvu pojasnil, da je zajec Korel sklenil zavezništvo zgolj s samim seboj. Nihče se mu namreč ni pridružil, medved pa se v spopad tako ali tako niti ni bil vključil.

Končno je napočil dan, ko je uboga gmajna izvolila svoje zastopnike, ki naj bi v največji kraški jami sredi gozda izbrali novega kralja živali. Največ glasov je dobil nihče drug kot volk, ki si je za to posebno priložnost nadel ovčji kožuh. Na drugo mesto se je zavihtel junaški šarec, ki so mu sledili še srnjaček, rakunček, maček, teliček, pujska, zajček in ježek. Cvet uboge gmajne na kupu! Orel se je navkljub vreščanju sovine perjadi po temeljitem premisleku odločil, da bo v skladu s pristojnostmi gozdnega vrača za za-

četek predlagal volka kot kandidata za šapovodjo živali, a še preden bi lahko ustoličili novega kralja, so potrebovali šefa štale v kraški jami, ki naj bi delal red med izbranimi živalcami. Javil se je rakun, vendar ga ne srnjak ne konj nista želela gledati na tem mestu.

Po mrzličnem iskanju živali, ki bi jo lahko podprla večina novih prebivalcev jamskega hleva hostarsko-kraške demokracije, se je izkazalo, da bi tak kandidat lahko bil teliček Matiček. Besno mu je nasprotoval le maček Luni, ker da teliček ni hotel deliti z njim slastnega kravjega mleka s smetano, vsi drugi pa so to milo hlevsko živalco soglasno podprli. Tudi volk.

3 ZAKLJUČEK

3.1 Konju gmajnico, medvedu jasico in volku kajlico

Tako je teliček Matiček postal nič manj kot začasni kopitovodja kraške jame, v kateri so se živalce šle demokracijo. Zdaj je bilo seveda treba izbrati vodjo hoste, in kot je v skladu s svojimi svečeniškimi pristojnostmi umoval vlač, orel Boro, je moral prvi poskusiti srečo črni volk, ki je imel za seboj največje število glasov-kakcev. A glej ga zlomka, stvar ni bila tako enostavna, saj jih je imel še vedno premalo, da bi lahko zares zavladal nad hosto. Morala bi ga podpreti vsaj še kakšna žival z dovoljšno zalogo svojih lastnih kakcev, da bi se jamska matematika nekako izšla. Ker sta bila na to možnost bolj ali manj pripravljena pristati le ježek Jelinček in teliček Matiček s svojima razmema skromnima številoma pukcev, se volku zadeva nikakor ni izšla.

Kaj hitro je torej začel rezgetati šarec Marjanko, ki je bil konjske glave in odprtega uma. Bolj ko je namreč prešteval kakce, ki so bili nekako na voljo, bolj ga je mikalo, da bi se namesto volka, ki je ob očitnem pomanjkanju skupnega števila drekcev le še prihuljeno renčal, na položaj kopitovodje gmajne povzpel kar sam. Naštel je namreč nekaj malega zajčjih bobkov, ne prav veliko drekcev pujske, lepo število klobas srnjačka Dumbyja, tudi rakunček se je glede na vse okoliščine kar dobro usral, in

sam je imel povsem solidno število konjskih fig. Če je ves ta smrad zložil na kup ... hm ... je imel še vedno premalo. Ah, če bi bilo na voljo vsaj še nekaj medvedovega govna, ki je zdaj po odločitvi sove razveseljevalo le šnoflje pernatih in dlakavih prebivalcev glavne jase ...

Oziral se je torej naš šarec okrog sebe in oprezal po štali, da bi našel še koga, s komer bi lahko sodeloval ... To je, kot bi hlev postavil, živine pa še nimaš, je tuhtal. Z ježkom Jelinčkom in s hudobnim volkom se res ni hotel pečati ... Na skrajni levi je čepel tisti črni mačkon, rahlo podivjan in malo nor, na desni pa je prav zabodeno, kot tele v nova vrata, buljil vanj teliček Matiček, novoimenovani šef štale ...

Sova je rezgetača nagovarjala, naj vzame mačka, a konja je mikalo, da bi se spajdašil z Matičkom, s katerim sta se v prejšnjih časih skupaj igrala ... Ja, v tisti kamniti štali ... No, teliček je imel povsem jasna stališča glede morebitnih povezav s konjem in preostalo živadjo ... Sodeloval bi z vsemi, še najraje z volkom ...

Pomisleke je imel le glede mačkona, ki je požrešno stegoval svoje kremplje s podlimi nameni prisvajanja tujega mleka. »Nema kod nas krave muzare!« mu je večkrat in odločno muknil v jeziku, ki bi ga maček moral razumeti.

Seveda tudi Luni, ki je sicer renčal predvsem na volka, ni hotel imeti prav nobenega opravka s tem Matičkom, zato se je konj preudarno sprehodil po štali, ovolal zdaj mačje kakce, zdaj teličkove drekce ... Ne, te vonjave res niso šle skupaj ... Če bi teliček konja podprl kot šefa gmajne, potem bi tudi lahko še naprej ostal kopitovodja štale, kajne? Tako sta se kopitarja začela resno pogovarjati o možnosti, da se teliček pridruži bodoči vladajoči čredici konja, pujske, rakuna, srnjaka in zajca.

Vsi v en glas so mu jeli zatrjevati, da se ne bo kradlo mleka. Tudi srnjaček Dumby, sicer strokovnjak za prehranske sisteme in razmnoževanje prežvekovalcev, mu je zatrdil, da takšnih praks ne podpira. No, naš teliček Matiček je že skorajda pristal na sodelovanje, saj se je zdelo, da so se o vsem prav lepo pomenili, a potem mu je prišlo na misel, da ga hočejo morda žejnega prepeljati čez mleko ... Polastili bi se njegovih kakcev, je tuhtal teliček, potem bi ga pa obmetavali z mačkonovimi ...

Ne, ne! se je teliček ustrašil Lunijeva gnoja in zbežal nazaj pod okrilje volka, pred katerim ga je svari la krav'ca Milka z besedami: Ko bi bil vsaj malo manj hudoben, ta črni volk, tako imaš pa eno zver na levi, drugo pa na desni, ha! Vmes pa neke rakunčke, pujske, konjičke, srnjačke in zajčke, ki so vedno zraven. In vsi bi nas, krav'ce, le molzli.

Ampak jaz svojih seskov ne dam, se je jezila Milka in nadaljevala: In kaj bodo zdaj volku vsi ti njegovi kakci, od katerih nič ne zraste, ker se jih ne da predelati v kakovosten gnoj! Naše travnike je prerasel plevel, po katerem sčijejo klateski mački, in če ne bo dobre paše, je mukala krav'ca, tudi mleka ne bo. Šarec je na kratko rezgnil, se nasmehnil krav'ci, se poslovil od telička, priki-mal sovi in se zazrl v temne oči zblonenega mačkona. Novi tacovodja štale je tudi s pomočjo kakcev ježka Jelinčka postal srnjaček Dumby, orel Boro pa je svojo vračevsko palico usmeril proti konju kot novemu šefu hoste. Ob njegovi levi sta stala srnjaček in zajček, na desni pa rakunček in pujska. Maček Luni se mu je povzpел na glavo, mu zaril kremplje v grivo in mu zverinsko pihal kam drugam kot v levo uho. Sova je zadovoljno skovikala na svoji veji. Z enim očesom je motrila vselega rezgetača, ki je kot nov gobec dosegel svoj cilj in skupaj z drugimi žvercami prevzel kopitovodenje gozda. Ja, med njimi je bilo kar lepo število še do pred kratkim novih gobcev,

bodi ga len, še in še in še zadovoljeval potrebe nadobudnih zeliščaric, ki bodo kričale še in še in še ... Ali pa morda tudi ne in ne in ne ... Še in še in še medvedovega govna sredi jase in njenih vodotokov pa bo nov politični moto Jankove živalske kampanje. S tretjim očesom bo sova kakopak nagajivo pomežiknila črnemu volku, kar ne bo ušlo pozornemu pogledu krav'ce Milke, ki bo zamukala, kako je dobro videla, da ji je volk pomežiknil nazaj ...

ki jih je sova menjala kakor kača kožo. Rakunček Mirkunček, pujska Lenka ... No, z drugim očesom je pokroviteljsko premerila medveda Janka, ki je po njenem navodilu, takoj po ustoličenju konja, razglasil svojo namero, da se bo še in še in še enkrat potegoval za mesto šapovodje najlepše gozdne jase, kjer bo še in še in še naprej gradil stožičaste spomenike ter še in še in še skrbel za kopičenje medu in mleka v svojih shrambah, ob tem pa tudi, ne

4 IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani študent Joža Gozdny izjavljam, da sem avtor diplomske bukve z naslovom *Favna iz naše udomačene*

Podlesje, grudna, v letu Vodnikovem

divjine, da sem jo izdelal nesamostojno, da (ha ha) nisem upošteval avtorskih pravic Marcela I. K. in da

so vse živalce, o katerih basen moja spregovori, prav takšne, kot sem jih uzrl v hosti njegove domišljije.

Podpis:

5 ZAHVALA

Ob zaključku zgodbe diplomske bukve, ki je povsem izmišljena in katere kakršna koli podobnost z resničnimi liki ali dogodki je zgolj naključje, bi se rad zahvalil svoji mentorici dr. Bo-

žanki Inspiraciji, ilustratorici Katy A. K. in lektorici Bojani R. S. Kara. Posebna zahvala gre mentorici v podlesju Neli Mu A. za poglobljeno ukvarjanje z naslovom ter študijski komisiji, ki ni

problematizirala narave predhodnih raziskav ... No, tehnični pregled je bil pa itak »kar neki«. Sploh mi niso popravili strukture, pišuka!

V SVET PO IZKUŠNJE

Maja Milovanović
milovanovicmaja8@gmail.com

Z afiniteto do živali in z do takrat še nepotrjenim občutkom življenjskega poslanstva v naravovarstvu sem se odpravila v Belgijo, sicer državo evropske politike in označeno kot talilni lonec kultur, pa vendarle področje Evrope, ki je kljub geološko skromni raznolikosti bogata z biodiverzitetami. V Sloveniji se lahko pohvalimo, statistično sodeč, z enim največjih deležev biodiverzitet v Evropi. Dejstvo mi je predvsem pomagalo pri razumevanju belgijske favne, s katero sem imela opravka na enoletnem projektu pod okriljem organizacije EVS – Evropske prostovoljske službe. Zato so se selitev v tujino in delo, s katerim takrat še nisem imela izkušenj, v letu 2017 zdeli pravi razlogi za spremembo z namenom razširiti svoja obzorja v tujini ter odkriti, ali teza Raoula Duty-ja: »Narava postane stilizacija resnice, ki je lastna avtorju,« resnično drži.

V VOC Oostende (Opvangcentrum Vogels en Wilde Dieren), neprofitnem zavetišču za prostoživeče živali, sem opravljala delo asistentke veterinarja in skrbela za bolne in poškodovane živali ter mladiče, ki so v naravi po naključju ostali brez staršev. Čeprav se delo z živalmi, kot so lisice, labodi,

račke in veverice, zdi na začetku dokaj romantično, pa delo v zavetišču zahteva precejšnjo predanost, natančnost, razsodnost in veliko spretnosti.

Predanost pri žrtvovanju prostega časa in odrekanju polnemu plačilu za delo, saj smo prostovoljci v centru za divje živali delali tudi devet ur in več na dan in sprejeli skromno mesečno žepnino na osnovi organizacije Erasmus+.

Natančnost predvsem pri sondiranju ptic, kot so močvirski ponirki, gosi in gozdni golobi, ter hranjenju mogočnih morskih ptic, od kormoranov in galebov do strmoglavcev, največ pozornosti pa so zahtevale ujede. S sovami, kanjami in sokoli smo rokovali z velikim strahospoštovanjem zaradi njihovega naravnega nagona napadalnosti.

Razsodnost, žal, pri olajšanju bolečin živali z evtanazijo, če smo presodili, da so podlegle prehudim poškodbam ali pa zdravljenje ne bi bilo učinkovito, večkrat pa pri triazah ob sprejemu večjega števila živali, nemalokrat žrtvah oljnih madežev in izlivov na Severnem morju. Vseh ubogih ptic, katerih perje je bilo prekrito z nafto, žal nismo mogli oskrbeti, bodisi ker ptice ne bi preživele stresa ob samem zdravljenju, v veliki meri pa zato, ker taka oskrba terja ogromno časa, strokovnosti in prostorskih kapacitet, ki pa je ključna težava VOC centra, poleg primanjkljaja prostovoljcev.

Absolutno pa veliko spretnosti pri zgoraj naštetih opravilih, vključno s čiščenjem kletk, pri umivanju ptic, oskrbovanju ran, določitvi pravih zdravil, pripravi črvov, rib in miši za prehrano živali ter – z vso nepristranskostjo – pri vzdržnosti ob vonjavah iztrebkov, izbljuvkov in ran. Malo za šalo, malo zares, na vse te neprijetnosti med delom sem pravzaprav pozabila, ker samo ob pogledu na simpatične ježke, ko postajajo vse večji iz dneva v dan, in med opazovanjem mladičev kuncev, ko sesajo mleko, vsakič pa ob spustitvi ptic in drugih ozdravljenih živali na prostost, ko so ponovno pripravljene na samostojno življenje v divjini, to delo postane nadvse nagradujoče in navdihujoče.

EVS izkušnja mi je poleg dela omogočila uvod v samostojno življenje v tujini, odkrivanje belgijske kulture in festivalov ter ohranitev stikov z novimi prijatelji. Izkusila sem bivanje daleč od družine in samoto, prilagoditev na tuje navade in pravila, kar je vse del neformalnega učenja. Ne vedno prijetno, a efikasno. Z umikom iz vsakodnevnih rutine v domačem okolju in s primoranim soočanjem z nezanim svetom sem dojela smisel svojega poslanstva. Moj »modus operandi« med samim procesom izvajanja projekta in po njem po vsej verjetnosti nikoli ne bo več enak, in prav je tako. Odraščam in ohranjam iskro mladosti.

Slika 1: Mladič – kunc
Vir: Lasten, 2017

Slika 2: Umivanje strmoglavca
Vir: Lasten, 2018

GOSTUJOČE PREDAVANJE V PESCARI

dr. Sabina Šegula
akademija.cvetja961@gmail.com

Kot predavateljica višje šole sem v okviru projekta ERASMUS+ od 20. 5. do 24. 5. 2019 predavala na univerzi G. d'Annunzio v Pescari (Italija). Na oddelku arhitekture smo se pogovarjali o vertikalnih zelenih stenah, saj so te pomembne za prihodnost novega urbanega vrtnarjenja. Študenti so imeli zelo zanimive zamisli o oblikovanju in uporabi zelenih sten, jaz pa sem jih seznanila o novih tehnologijah in pomembnosti pravega izbora rastlin. Po predavanjih na fakulteti smo imeli strokovni ogled vertikalnih zasaditev v mestu Pescara. Ugotovili smo, da je oskrba vertikalnih sten zahtevna, hkrati pa je izjemnega pomena prava izbira rastlin, saj je Pescara že v območju 9b, kar pomeni, da so tu obsežnejša časovna obdobja suše in visokih temperatur. Tako so za zasaditve najbolj primerna trpežna avtohtona zelišča, sukulenti in nizko grmičevje. Študenti so v okviru

Slika 1: Študenti in predavatelji z gostujočo predavateljico
Vir: dr. Sabina Šegula

tega izobraževanja dobili tudi mnogo novih idej za diplomske naloge. Skupna ugotovitev je bila, da je znanje o pravi izbiri rastlin zelo pomembno. Ob tem se je odprlo še drugo zelo po-

membno vprašanje – katere rastline so strupene in niso primerne za zasaditev v prostorih, v katerih seadržujejo otroci in dementni ljudje. To je novi izziv za prihodnost.

Slika 2: Primer vertikalne ozelenitve
Vir: dr. Sabina Šegula

Slika 3: Univerza G. d'Annunzio v Pescari
Vir: dr. Sabina Šegula

ZARES CVETOČA NIZOZEMSKA

Peter Ribič

peter.ribic@bc-naklo.si

V maju 2019 smo se s skupino predavateljev višje šole izobraževali na Nizozemskem. Dežela najnaprednejših tehnologij na področju hortikulture nam je v različnih podjetjih ponudila številna nova znanja in spoznanja. Ogledali smo si različne proizvajalce okrasnih rastlin (drevenina, vrtnice, okrasne lončnice, rezano cvetje) in spoznavali novosti v proizvodnji rastlin. Seveda je poleg tega sledil še ogled cvetlične borze, na kateri poteka svetovno trgovanje z rastlinami. Poleg okrasnega proizvodnega dela smo spoznali tudi pridelavo špargljev, si ogledali svetovni hortikulturni center, vrtnarsko šolo, botanični vrt ter številne kulturne znamenitosti. Gre za deželo, kjer je hortikultura panoga ena od vodilnih, saj prispeva v letni BDP več kot 14 %. Dejstvo je, da so na ta način in s tako notranjo organiziranostjo igra-

Slika 1: Erasmus+ združuje

Vir: Milena Maček Jerala

lec na svetovnem prizorišču, tako v proizvodnji kot tudi v razvoju. Vsekakor pa na drugi strani ne manjka izzivov v smislu trajnostnega razvoja

in varovanja okolja za prihodnje desetletje. Hvala, Erasmus+, za to izkušnjo in krasno družbo!

Slika 2: Utrinki s strokovne ekskurzije

Vir: dr. Sabina Šegula

»Izvedba tega projekta je financirana s strani Evropske komisije. Vsebina publikacije (komunikacije) je izključno odgovornost avtorja in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske komisije.«

NEKAJ VTISOV S POLETNEGA OBISKA V BRITANSKI KOLUMBIJI

mag. Lenka Žigon, prof. kemije
milica.slatinek-zigon@guest.arnes.si

V juliju 2019 se je dijakinja Klara Žos iz Biotehniškega centra Naklo udeležila mednarodnega zaključnega srečanja mladih, ki so prizadevni v različnih okoljevarstvenih dejavnostih. Srečanje je potekalo v Kanadi, natančneje v provinci Britanska Kolumbija. Klara je prejela priznanje za sodelovanje na tekmovanju angleških esejev na temo trajnostnega razvoja. Vsebina natečaja je bila močno povezana z okoljevarstvom – z naslovom »Life on Land«, ki je eden od ciljev v Agendi OZN do leta 2030. Ker sem kot mentorica spremljala Klaro v Kanado, sem tudi sama imela priložnost spoznati delček te velike dežele, predvsem v okolici mest Victoria in Vancouver. Victoria je glavno mesto Britanske Kolumbije, medtem ko za Vancouver velja, da je njeno moderno in največje mesto. Angleška organizacija (TSL – Trust for Sustainable Living), ki je pripravila srečanje, je del programa načrtovala tudi z obiski nekaterih znanih parkov in botaničnih vrtov. Britanska Kolumbija (angl. British Columbia) je ena od desetih kanad-

skih provinc, ki se nahaja na zahodnem delu Kanade in leži ob Tihem oceanu. Ob obisku obeh mest, Victorie in Vancouvra, sva imeli možnost opazovati številne parke in lepo urejene sosese. Victoria je manjše mesto in leži na južni konici Vancouvrovega otoka – ob severni pacifiški obali, čisto na jugozahodu države. Centralni del mesta ima 80.000 prebivalcev, njegovo širše območje pa šteje okoli 344.000 prebivalcev. Vancouver je šesto največje mesto v Kanadi, ki ima okoli 600.000 prebivalcev. Je arhitekturno izredno prijetno mesto, kajti prebivalci imajo možnost oddiha in rekreacije na zelenicah večjih parkov (kot je denimo Stanley Park). Lahko pa se podajo v bližnjo okolico mesta, kjer imajo takoj na dosegu obsežnejše gozdove in hribovja z lepo urejenimi sprehajalnimi potmi. Park Van Dusen je osrednji botanični park v Vancouvru, katerega del je tudi park, posvečen kraljici Elizabeti II.

Oceansko milo podnebje je ugodno za rast številnih rastlin in za pestrost rastlinskega sveta. Tudi gesla o lepotah Britanske Kolumbije, kot so: »Super Natural British Columbia«, »Beautiful British Columbia« in »The best Place on Earth«, povedo, da je to čudovita dežela, kjer so ljudje močno povezani z naravo. Prostrana

Slika 1: Klara Žos v parku Queen Elizabeth v Vancouvru
Vir: mag. Lenka Žigon

območja gozdov in pragozdov ob Tihem oceanu nudijo obiskovalcem stik s pestrostjo živega sveta.

Bowen Island je turistični otok v bližini mesta Vancouver. Prvotno je bilo to ozemlje last prebivalcev skupine Squamish, ki so na otoku lovili srne in jelene. Na otoku smo si ogledali gozdnato območje zahodne rdeče cedre ali pacifiške rdeče cedre (angl. Western Red Cedar, lat. *Thuja plicata*). Les rdeče cedre je trpežen in spada med najlažje vrste lesa iglavcev. Njegovo izkoriščanje je omejeno in nadzorovano. Sicer pa so drevesa cedre mogočna drevesa, ki dosežejo višino od 50 do 60 m; premer debla znaša okrog 3 m, izjemoma celo do 6 m. Prvobitni prebivalci Britanske Kolumbije še danes častijo ta drevesa tudi zaradi zdravilnih učinkovin (olj) cedrovine. Les je odporen na glive in bakterije, njegov vonj pa odganja insekte in molje. Druga vrsta drevesa, ki smo jo občudovali, pa je duglazija (angl. Douglas-Fir Tree, lat. *Pseudotsuga menziesii*). To je iglasto drevo iz družine borovcev, ki je samoraslo v zahodnem delu Severne Amerike. Duglazija je eno največjih dreves na Zemlji, saj lahko zraste v višino do 75 m ali več. Les duglazije je zelo kakovosten, drevo pa raste hitro,

Slika 2: Ena od hiš v Viktoriji s skrbno urejenim cvetličnim nasadom
Vir: mag. Lenka Žigon

zaradi česar je duglazija gospodarsko zelo pomembna drevesna vrsta.

Na vožnji po morju okoli Vancouvra smo nekajkrat opazili ladje – vlačilce, ki vlečejo ogromne sklade drevesnih debel v bližnje žage. Dostikrat pa se zgodi, da nekatera drevesna debela tudi sama padejo v ocean. Na obalah oceana sva opazili velike količine naplavljenih debel, ki jih oceanska voda prinese in odnese. Ob sončnih dnevih v času oseke pa so ta naplavljenega debela kot »klopi« za sprehajalce ob obalah Tihega oceana.

Britanska Kolumbija je zgodovinsko močno povezana z Veliko Britanijo, zaradi tega so tudi številni parki urejeni po pravilih angleških vrtov viktorijanskega obdobja. V okolici rezidence guvernerke Janet Austin, ki je gostila del našega srečanja, je čudovit park, v katerem so tudi primerki zelo starih hrastovih dreves – t. i. Garry Oak (*lat. Quercus garryana*).

V kinodvoranah po Kanadi in sosednjih državah ZDA se je čez poletje vrtel film o zaščiti nedotaknjenih delov pacifiškega pragozda. Dokumentarni film Great Bear Rainforest, slovitega glasbenega producenta Hansa Zimmerja in slovenskega glasbenika Anžeta Rozmana, prikazuje življenje medvedov (črnega, belega, grizlija) v

Slika 3: Urejeni kotički v Stanley parku (Vancouver) so namenjeni tudi utrujenim sprehajalcem.

Vir: mag. Lenka Žigon

obsežnih kanadskih pragozdovih. Ohranitev življenja teh čudovitih živali kliče k zaščiti narave tega dela sveta. Kanadski prebivalci so glede varovanja okolja močno ozaveščeni; po tovrstna znanja se ponosno vračajo h koreninam prvobitnih prebivalcev Kanade (*angl. First Nation, First Peoples, Indigenous peoples*). Na ozemlju Britanske Kolumbije so zastopane skupine Nootka, Kwakiutl, Songhees.

S slednjimi smo se tudi srečali. Njihove zgodbe in modrosti se prenašajo iz roda v rod. V zadnjih letih je prispevek teh prvobitnih prebivalcev veliko bolj upoštevan za pozitiven razvoj kanadske družbe.

Udeležba na zaključni prireditvi natečaja TSF v Kanadi je bila zelo koristna. S Klaro sva pridobili veliko novega znanja, ki ga bova prenesli na dijake, učitelje in prijatelje.

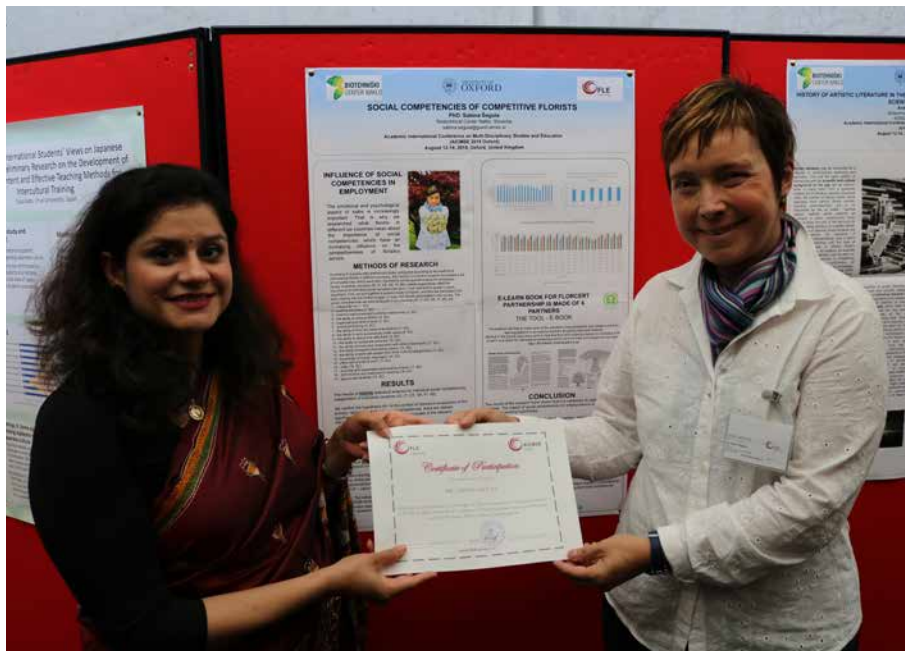
Slika 4: Sodobne večstanovanjske stavbe, ki vključujejo vodne in zelene površine – prijetno za oko in dušo.

Vir: mag. Lenka Žigon

SOCIALNE KOMPETENCE V FLORISTIKI

dr. Sabina Šegula
akademija.cvetja961@gmail.com

V okviru programa ERASMUS+ sem na mednarodni konferenci v Oxfordu predstavila znanstveno raziskavo o potrebnih socialnih kompetencah v floristiki. Raziskavo sem izvedla s pomočjo partnerjev v Erasmus K2+ projektu Florist FlorCert e-book. Ta tematika je pomembna, ker se zaradi globalizacije zahteve na tržišču spreminjajo, stranke so vedno bolj ozaveščene, saj imajo v dobi IKT zelo veliko možnosti pridobivanja informacij. Hkrati se je zaradi gospodarske krize umetnost znašla v posebnem položaju. Ko se vprašamo, kam sodijo cvetlične dekoracije, bi zaradi različnih kulturnih potreb lahko rekli, da je v nekaterih primerih to običajno potrošniško blago (pogrebi, poroke), vendar je večji segment dekoracij, ki sodijo med prestižno blago. Tako me je zanimalo, kako se cvetličarji soočajo s konkurenco na trgu in kako se ločijo od ponudb velikih trgovskih centrov. Ker je storitev njihova konkurenčna prednost, me je zanimalo, kaj vse vpliva na njeno izvedbo. Izpostavili so različne socialne kompetence, in

Slika 1: Udeleženci mednarodne konference s potrdilom o aktivni udeležbi
Vir: dr. Sabina Šegula

ravno to je bil predmet moje raziskave. Kako obvladovanje različnih socialnih kompetenc vpliva na zaposlitev kandidata? Namen je bil ugotoviti, katere socialne kompetence so izjemnega pomena za zaposlitev cvetličarjev, cilj raziskave pa je bil s pomočjo teh ugotovitev začeti

z razvijanjem in izpopolnjevanjem kurikuluma za cvetličarje. Strategija razvoja floristike ima pomembno vlogo pri oblikovanju ponudbe storitev, saj se zahteve potrošnikov spreminjajo. Ekonomska kriza vpliva na potrošniško rezanega cvetja, zato so veletrgovci zaznali tržno nišo v večji, cenovno bolj ugodni prodaji kakovostnega cvetja v supermarketih.

Rezultati raziskave so pokazali, da je neobhodno posodobiti metode poučevanja. Vpliv socialnih kompetenc je pri zaposlovanju velik. Ker je floristika umetnost, je pri reševanju problemov v izobraževanju potreben drugačen pristop. Učitelji, mentorji morajo razumeti potrebe sprememb na cvetličarskem trgu in se poistovetiti s cvetličarji. Pristop k reševanju problemov pomanjkanja socialnih kompetenc kandidatov za zaposlitev v cvetličarnah mora biti celosten.

Poleg strokovnega sodelovanja na konferenci je bil pomemben tudi ogled zelenega urbanega vrtnarjenja. V Oxfordu smo si ogledali zeleno streho, kjer so oblikovalci idejo o zeleni strehi združili tudi s paneli za fotovoltaike. Ker je vzdrževanje streh stroškovno in izvedbeno zelo zahtevno, so posadili sedume, ki so trpežne rastline s počasno rastjo in ne potrebujejo veliko nege.

Slika 2: Zelena streha kot sprehajalni prostor z restavracijami
Vir: dr. Sabina Šegula

Zelene strehe so pomembne z vidika zmanjševanja meteornih voda, saj rastline in substrati vsrkajo kar precejšnji del voda, ki bi drugače lahko povzročale preobremenitve infrastrukture. Zelene strehe se navezujejo na zelene stene, ki so zasajene običajno v vertikalni smeri. Tako smo povezali znanje, ki smo ga dobili iz mednarodnega Erasmus+ projekta Vertical green wall.

Ob ogledu mestnih zelenih površin na strehah in stenah smo obiskali tudi velik trgovski center, ki je imel streho, preoblikovano v sprehajalni prostor z restavracijami, pred katerimi so bile lepo oblikovane tematske zasaditve.

Ideja je bila združiti več družbenih koristi – ljudje lahko uživajo na strehi tako iz kulinaričnega vidika kot vidika sproščanja v vzorno oblikovanem zelenem prostoru z ležalniki.

Tematske zasaditve z rastlinami imajo tudi izobraževalni pomen, saj so rastline označene. Zelišča so tako v dvojni vlogi – kot dodatek v kulinarični ponudbi in kot okrasno rastlinje. Poleg tega so to rastline, ki ne zahtevajo veliko nege. Celotna streha je ograjena, pri čemer je ograja pomaknjena 1,5 metra v prostor. Zunanji obod je zasajen s travami, ki

Slika 3: Zelena streha trgovskega centra kot prostor za sprostitev na ležalnikih

Vir: dr. Sabina Šegula

so ekstenzivno rastlinje, njihov koreninski sistem vpija večje količine vode, hkrati pa so v zimskem času kot suhe rastline tudi okrasne.

Ogledi različnih zelenih streh so nam odprli popolnoma novo dojetje razvoja urbanega vrtnarjenja. Združenih je več dejavnikov: okolje-

varstveni, estetski in družbeni, saj je veliko ljudi uživalo na strešnih vrtovih. Te ideje se lahko uporabijo pri nadaljnjem razvoju nove smeri urbane hortikulture, pri čemer bi lahko nova znanja združili skupaj z znanji o vertikalnih zasaditvah iz projekta Vertical green wall.

Slika 4: Tematska zasaditev z zelišči in drugimi rastlinami

Vir: dr. Sabina Šegula

MED SVETOVVLJANSKIM OXFORDOM IN RAZSVETLJENO LJUBLJANO

dr. Andrej Pogorelec
andrej.pogorelec@bc-naklo.si

Sredi vsesplošne vneme množičnega navduševanja nad idejo mednarodnega sodelovanja in izmenjav izkušenj in znanj se je v avgustu 2019 tudi moja malenkost v družbi kolegice dr. Sabine Šegule udeležila ene od številnih mednarodnih konferenc, ki se dogajajo zunaj meja naše ožje domovine, kot bi rekli v »dobrih starih časih«; glede na to, da je potekala v Oxfordu, pa bi lahko brez večjih zadržkov ugotovili, da sva šla izmenjevat »intelektualne dosežke« na sam rob naše nove »širše domovine«, ki se kot samosvoja otoška država tej in takšni domovini odreka ter jo počasi in vztrajno zapušča tudi v formalnem smislu. Sodeč po udeležbi pa sva s kolegico tako ali tako kaj hitro prišla do spoznanja, da sva se znašla v okoliščinah planetarnih razsežnosti – v športnem žargonu bi lahko rekli, da sva sedela (in malo tudi stala) na »svetovnem prvenstvu«. Poleg evropskih predstavni-

kov iz držav, kot so Slovenija, Švica, Poljska, Češka, Italija idr., je bilo na konferenci številno zastopstvo iz azijskih in zalivskih držav, z druge strani pa seveda tudi nekaj Američanov in kakšna Kanadčanka.

Ni namen tega sestavka, da bi v njem podrobneje predstavljal vsebino najinih konferenčnih prispevkov, ki (bo)sta objavljena drugje.¹ To, čemur bi avtor teh vrstic v kontekstu omenjene konference želel dati večji poudarek, pa je, razumljivo, njen paradni konj, ki je v podobi, liku in delu dr. Melle Starsen dajal ton celotnemu dogodku, saj je bila samozavestna ameriška predavateljica (Upper Iowa University), ne le kot nosilka vabljenega plenarnega predavanja, ampak tudi sicer, deležna še prav posebne pozornosti s strani organizatorjev in udeležencev konference. In o čem je pravzaprav govorila? Še največ o Trumpu. Šalo na stran. Na uvodnem predavanju se je lotila teme incesta v britanskih kriminalkah, tako v romanih kot v njihovih televizijskih priredbah. Že iz samega predavanja, še bolj pa iz kasnejših neformalnih pogovorov z njo,

je bilo očitno, da gospa k omenjeni problematiki pristopa z vidika nekakšne literarne sociologije, ki ji je metodološki instrumentarij literarne vede bolj ali manj španska vas, s čimer pa seveda ni nič narobe, saj se raziskovalka domnevno osredotoča na družbeni vidik etične dileme incesta, ki se lahko (celo po naključju) manifestira tudi v žanru kriminalke in njene recepcije s strani bralstva in gledalstva. Z drugimi besedami, ne zanima je literatura kot taka, ampak postavlja v ospredje družbeni problem incesta in gre tako torej za sociološko raziskavo. Seveda ni bilo težko ugotoviti, da avtorica po svojem življenjskem nazoru sodi v krog domnevno liberalnega, recimo temu samooklicano svobodomiselnega izobraženstva, ki naj bi predstavljalo prepričljivo večino tudi v sklopu ameriških univerz. Zakaj incest v Britaniji in ne morda (tudi) v Združenih državah Amerike? Ker so ji britanske nadaljevanke bolj všeč, mi je razlagala pri kosilu.

So pa tudi, kot je nadaljevala, Britanci nekoliko manj sproščeni, ko gre za to temo. Aha. Morda celo puritansko zavrti? Za razliko od Američanov? Seveda. Ampak, za božjo voljo, ne tistih, ki volijo Trumpa! Ker ti, kot je razlagala, potrebujejo operacijo možganskega režnja ... Se pravi, onih drugih. Z drugega, nekonservativnega tabora. S tabora levo usmerjenih demokratov, ki bojda zastopajo svetle tradicije ameriškega liberalizma ...² Ker se na temo incesta nasploh preveč moralizira. Kot zatrjuje dr. Starsen, gre za tabu; tabu, ki ga je treba detabuizirati.

S predavateljico z Gornje Iowe sva se kakopak na načelni ravni lahko strinjala, da je svobodomiselnost ena temeljnih vrednot vsake civilizirane družbe; navsezadnje gre za svetle tradicije razsvetljskih idej svobode, enakosti in bratstva; idej, ki naj bi jih sodobne dežele zahodnega sveta po več kot dvestotih letih že nekako ponotranjile. Res je, kolegici onkraj luže bi z veseljem razložil, kako v naši Sloveniji prav v letu 2019 obhajamo leto Valentina Vodnika, našega razsvetljskega ra-

Slika 1: Oxford
Vir: dr. Andrej Pogorelec

zumnika, velikega preroditelja, tako rekoč prvega pesnika, časnikarja, urednika in avtorja kuharskih bukvic (to slednje bi jo gotovo zanimalo, sem si mislil), a kaj ko se je stvar, še preden sva prišla do zgodovine, zapletla že pri geografiji. Ne, nismo Slovaška in nismo podrli nobene-ga zidu, ker se je to zgodilo v Berlinu. In ne, nismo se osamosvojili pred tremi leti, ampak že nekoliko prej. Pa nič zato, saj najbrž se tudi povprečni Evropejec, četudi predava na Univerzi, raje ne bo hvalil s poznavanjem geografske lege in letnic nastanka posameznih ameriških zveznih držav. Pomembno je vendar le to, da razumemo, o čem govorimo, ko govorimo o svobodi, ki se bržda začne s tem, da ljudi, ki razmišljajo drugače od nas, ne pošiljamo na možganske operacije. Seveda se potem, ko vzpostavimo okoliščine svobodnega diskurza, lahko pogovarjamo tudi o incestu in se nemara z idejo apologije tovrstnega početja celo, pa naj se sliši še tako »svobodokletno«, niti ne strinjamo.

Pravzaprav je zanimivo, kako lahko nek ne najbolj posrečen nastop najpomembnejše gostje konference celotno srečanje postavi v čudno luč, saj se zdi, da s svojim kvaziliberalnim ekstremizmom daje ton celotni zgodbi, ki naj bi vendarle bila in ostala zgodba izmenjave različnih znanj, izkušenj, stališč in možnosti sobivanja multikulturalnosti; različnosti narodov, kultur, jezikov, da o zmožnosti strpnega sprejemanja drugačnosti niti ne govorimo. In če predstavnica velesile, ki se kiti z avreolo kraljice demokracije in svobode, na mednarodni konferenci, kjer nastopa v vlogi plenarne predavateljice, izkazuje tako nizko raven tolerance že do drugače mislečih rojakov, kaj lahko od takšne osebe pričakujemo, ko se bo soočila še z večjo stopnjo drugačnosti Evropejcev ali prebivalcev drugih kontinentov?

Seveda bi ob vsem tem lahko tudi zamahnili z roko in lakonično sklenili, da zadeva ni vredna omembe in da ji ne gre pripisovati kakšnega usodnega pomena. Čeprav si verjetno težko predstavljamo državljana Slovenije, ki bi kot gost na mednarodni konferenci s takšno gorečnostjo bruhal ogenj in žveplo po svojih sodržavljanih, se kakopak lahko postavimo na stališče, da imajo pravico do svobode govora tudi tisti, ki jo drugim odrekajo, kar bi z drugimi besedami v našem konkretnem primeru pomenilo, da ima kolegica

iz Iowe vso pravico, da volivce političnih nasprotnikov svojih lastnih favoritov izključuje iz diskurza, ker so po »njemem prepričanju« pač »idioti«. A temeljitejši premislek, ki ne obide legitimne možnosti, da bi utegnilo biti »idiotsko« pravzaprav »njeno prepričanje«, nas pripelje do sklepa, da tovrstna izključevalnost presega okvire kategorije svobode govora, saj je bistven element te svobode svoboda vseh, tudi tistih, s katerimi se ne strinjamo. V trenutku, ko začnemo arbitrarno izločati posameznike in skupine, ki naj jim bo svoboda izražanja prikrojena, omejena in nazadnje tudi odvzeta, smo se podali v smer tlakovanja poti, ki vodi v situacijo, ko ima v končni fazi svobodo govora zgolj še subjekt brezmejnega totalitarne moči, ki z obvladovanjem tega govora skozi mehanizme grozeče rastočih medijskih in spletnih monopolov ne le odvzame svobodo govora tistim, s katerimi se ne strinja, temveč v monologu lastnega izključujočega diskurza »ustvarja realnost«, v kateri lahko vsi »svobodno« govorijo le še njegov jezik izključevalnosti, ker so vsi drugi jeziki izobčeni.

In kaj ima dr. Melle Starsen opraviti s tem in takšnim »morebitno porajajočim se« subjektom? Na prvi pogled nič. Nasprotno, če bi ga lahko upravičeno identificirali s figuro sedanjega ameriškega predsednika, bi njena skrajno zaostrena stališča lahko razumeli kot boj za svobodo proti nečemu, kar to svobodo de-

jansko ogroža. Toda pogled na ameriško in svetovno medijsko-spletno sceno nam seveda pove, da Trumpa s tem in takšnim subjektom v morebitnem nastajanju nikakor ne moremo povezovati. Velika večina ameriških medijev (vključno z vznikajočimi »kontrolorji« družbenih omrežij) ga eksplicitno zavrača. Tudi njegova finančna moč ni niti približno primerljiva z močjo podpornikov njegovih političnih nasprotnikov, saj v bazenu najbogatejših ljudi sveta ni le majhna, nič kaj simpatična ribica zlatih lusk, ki resnici na ljubo plava v »napačno« smer, ampak kot tak, četudi v funkciji predsednika ZDA, ni in ne more biti predstavnik (če naj za hipec prikrimamo zagovornikom teorij zarote) »resničnih gospodarjev sveta«. Zato lahko na ponovljeno vprašanje o tem, kaj ima predavateljica iz Iowe opraviti s subjektom vse večje moči obvladovanja sveta, ponovno odgovorimo, da na prvi pogled nič.

A globlji uvid v to, kar kot predstavnica levo usmerjenega, desetletja prepariranega, posthipijevskega ameriškega akademskega družboslovja pravzaprav simbolizira, ne razkriva zgolj perverzne sprege med tem, kar se deklarira kot levčarsko zastopanje interesov ljudstva, in med vse manj prikritim interesom planetarnega korporativizma³ kapitalskih elit po eliminaciji vsega, kar še leži na poti njihove totalne dominacije, temveč se kaže tudi kot navidezno zagovarjanje vsakršne dru-

Slika 2: Udeleženci konference v Oxfordu

Vir: www.flelearning.ca/fle-events

Slika 3: Ljubljana

Vir: dr. Andrej Pogorelec

gačnosti, katerega navideznost se manifestira ravno v tem, da v polje drugačnosti vsakršnosti ne sprejema drugačnosti od lastnega stališča. Če torej slednje prepoznamo v njenem bistvu, ki tako imenovano diverzitetno (>diversity<) uveljavlja kot prikrit imperativ razkroja tradicionalnih razsvetljskih vrednot svobode, enakosti in bratstva, kot jih vsaj zaenkrat in vsaj do neke mere ustavne ureditve sodobnih parlamentarnih demokracij, navkljub drugačnim interesom globalnega kapitalizma, še zagotavljajo, potem se ne gre čuditi, da je v levičarskem diskurzu svobodo govora zamenjal tako imenovani sovražni govor, svobodo idej tako imenovana politična korektnost, enakost ljudi pred zakonom pa neenakost domnevno (mes-

toma tudi zares) ogroženih manjšin ali »drugačnih« posameznikov, ki se najpogosteje manifestira kot kompenzacija domnevne (mestoma tudi resnične) prikrajšanosti z nagraditvijo v smislu socialnih, političnih, ekonomskih ali finančnih privilegijev (no, idejo bratstva so politični in biološki predniki taiste levice z vključitvijo v svoj blodnjavi ideološki besednjak kot groteskni antipod realnosti, kakršno so ustvarili, tako ali tako razvrednotili že v svojih diktatorskih režimih iz 2. polovice 20. stoletja). Ob opozorilih, da tovrstna neenakost predstavlja kršitev razsvetljskega načela enakosti, bo levica konstrukt domnevnega sovražnega govora in politične nekorektnosti dopolnila z obveznim repertoarjem etiketiranja svojih nasprotnikov s homofobijo, ksenofobijo in drugimi priložnostnimi fobijofobično navdihnjenimi psovki na temo domnevne fašistoidne nestrpnosti. Na kakšni konferenci pa nam zadnje čase postrežejo tudi s kakšno bolj izvirno idejo. V »neizmerni strpnosti« kirurgov sodobnega družboslovja se lahko »nestrpnem« preprosto operira možgane. Kaj naj si torej v »po slovensko razsvetljenem« letu, ko praznujemo dvestoto obletnico smrti našega prvega razsvetljenca Valentina Vodnika mislimo o svetovljanskosti multikulturnega Oxforda, ki nam poleg svoje bogate kulturnozgodovinske in univerzitetne dediščine, kronane s komercialno pop ikono v liku in podobi čarovnika Harryja Potterja, odstira pogled na očitno vse bolj prevladujočo⁴ paradigmo krasnega novega akademskega sveta?

Kot že v davnem devetnajstoštirindevetdesetem letu ugotavlja Ha-

rold Bloom: »Zdaj, ko sem se znašel obkrožen s profesorji hip-hopa; kloni galskogermanske teorije, ideologi spola in različnih seksualnih prepričanj, z brezmejnimi multikulturalisti, se zavedam, da je balkanizacija literarne vede ireverzibilna. Vsi ti sovražniki (resenters) estetske vrednosti literature se ne bodo umaknili, temveč bodo vzgojili nove, institucionalne sovražnike. Raziskovalci književnosti so postali amaterski politiki, nekompetentni sociologi in antropologi, drugorazredni filozofi in kulturni zgodovinarji.«⁵ Naj petindvajset let kasneje bogastvu diverzitetno osveščene univerzitetne »znanosti« dodamo še profesorje incesta, naboru »nestrpnih sovražnikov čudovite nove svobode« pa incestofobe?

In kje je v vsem tem naša »majhna« Slovenija? Nemara bi kazalo navkljub številnim domačim navdušenim sledilcem »napredka« svojo nedvomno nujno vpletenost ne le v evropske, temveč tudi svetovne povezave, graditi in krepiti s pristopom neke preišljene, samozavestne države, včasih tudi distance, ki naj pokaže našo zavezanost multikulturnosti na način, ki pritiče državi s svojo avtonomno kulturnozgodovinsko in jezikovno dediščino. Prav slednje nas že od samih začetkov, ki v časovnem smislu segajo seveda daleč pred slavljence Vodnika, konstituirajo kot nacijo, kot skupnost, entiteto in nepogrešljivi del mozaika multikulturne palete svetovnih narodov. Upajmo si biti in ostati drugačni! Ne le kot nacija! Tudi kot posamezniki!⁶ Le tako bomo lahko zares spoštovali in se ne zgolj hlapčevsko podrejali drugačnosti drugih skupnosti in njenih sestavnih členov – torej ljudi. Sicer bomo res majhni, ne le kot narod, ampak tudi kot človeška bitja.

1 <https://www.flelearning.ca/fle-events/>; <https://andrejpogorelec.wixsite.com/andrej-copy/clanki>; <https://plus.cobiss.si/opac7/bib/1024924522>; <https://plus.cobiss.si/opac7/bib/1024924266>

2 Pa pustimo ob strani zgodovinsko dejstvo, da na primer dediščina Ku-klux-klanovstva kot izrazit primer nesvobodomiselnega početja ne bremeni konservativnih republikancev, ampak njihove »liberalne« demokratske konkurente. Tudi odpravo suženjstva je, glej, glej, ob nasprotovanju demokratov izpeljala republikanska oblast z Abrahamom Lincolnom na mestu predsednika ZDA.

3 Pojem planetarnega korporativizma bi kazalo razumeti v kontekstu njene predhodne pomanjšane različice tako imenovanega državnega korporativizma, ki predstavlja obče mesto ekonomske filozofije totalitarnih (bodisi) komunističnih (bodisi nacističnih ali fašističnih) državnih tvorb, ki so se razcvetele sredi prejšnjega stoletja. V tem smislu gre za vidik sodobne globalizacije, ki ob podpori in možni zlorabi vse razvitejših pametnih tehnologij in umetne inteligence predstavlja resno grožnjo vrednotam svobode in demokracije. Z vzporednicami z Orwelovim romanom 1984, ki v zgodbi prikazuje tri velike sile (zahodni blok, Kitajska, Rusija?), smo verjetno že v zaostanku, saj to, kar se danes dogaja na Kitajskem, že v marsičem presega domišljijo pisateljev distopičnih romanov. In ne delajmo si iluzij glede Rusije in zahoda, kakor tudi ne glede možnosti pohoda vsakršnih ekstremizmov, levih ali desnih, saj eni poganjajo druge, v njihovem bistvu pa gre za eno in isto zlo, ob čemer neznosna lahkost retorike zmerjanja s fašisti, nacisti (in komunisti), ki zlovešče spominja na diskurz resničnih fašistov, nacistov (in komunistov), pove več o zmerjavcih kot o njihovih tarčah.

4 Dr. Starsen, ki se na tej konferenci letova literature, ni le oseba, je simptom nekega bistveno bolj zastrašujočega ozadja od njene skromne figure.

5 Dovič, M. Literarna aksiologija v osemdesetih in devetdesetih: nerešljiva vprašanja. *Primerjalna književnost*, 23(2), 125–139.

6 A to naj ne bo drugačnost, katere raison d'être je zgolj konformistična, zajedavska zahteva po neenaki, privilegirani družbeni obravnavi – drugačnost, ki pristne, lahko tudi biološko pogojene drugačnosti (zlasti) boljših od sebe navkljub deklarirani strpnosti v resnici ne tolerira in jo v želji po uveljavitvi ene in edine norme lastne povprečnosti odpravlja kot družbeni konstrukt. Takšna drugačnost v svojem bistvu niti ni drugačnost, ampak le še zahteva po istosti mediokritet, ki o diverziteti zgolj blebetajo, a je v svoji žalostni omejenosti niso zmožne niti prepoznati, kaj šele spoštovati ali pa se vsaj soočiti s svojo zrcalno podobo in se v ogledalu zazreti v obraz sodobne salonske levice. Svoj klavni obraz ..., izza katerega se iz komaj vidnega ozadja apokaliptično hahlja vse bolj digitalizirana pošast planetarnega korporativizma.

BLAZNO RESNO TRAJNOSTNI ...

Peter. F. Prust

V skladu s splošno znanimi dejstvi lahko trdimo, da koncept obstoja človeka kot posameznika, človeške vrste, planeta Zemlje, osončja in nenazadnje vesolja kot kozmične kategorije v kontekstu ideje trajnosti nima in ne more imeti neke, omenjenemu kontekstu primerne, trajne (da ne rečemo celo in tudi verodostojne) vrednosti. Človek je umrljivo bitje pa tudi rok trajanja človeške biološke vrste, ki na dosedanji časovni skali planeta Zemlje ni dosti več kot muha enodnevnica, se morda izteče mnogo prej, kot si predstavljamo. Znanstveniki predvidevajo, da bo v naslednjih nekaj milijardah let zaključen tudi življenjski cikel našega Sonca, kar bo neizogibno privedlo do konca kakršnega koli življenja na Zemlji. V širšem smislu pa kasneje po vsej verjetnosti podobna usoda čaka tudi galaksije in vesolje kot celoto. Trajnost je torej koncept, ki bolj kot empirični znanosti pritiče duhovnemu, nemara celo religioznemu doživljanju sveta. Brez večjih težav bi jo lahko nadomestili s temu področju bližjim izrazom 'večnost' in ga z jukstapozicijo protipomenskega pojma 'minljivost' umestili v metodološki kontekst dialoga protivnostnih pozicij kot diskurzivne strategije humanistične raziskave pomena pojma trajnosti kot kategorije večnega. V tem smislu se z vso legitimnostjo zastavlja model, ki sega onkraj racionalističnega diskurza ali celo empirične, eksperimentalne znanosti. Kot tak je bolj kot ne v dometu (sicer v nekem smislu še vedno tudi strokovnega) filozofskega-alegoričnega izrekanja, na sledi tistih napreznih, ki skušajo z vračanjem k intuitivni, ekstatični slutnji dionizičnega aulosa preseči nepresegljivost epistemoloških mej. S prepustitvijo platonskemu dialogu igre nasprotij se tako pomen večnosti postavlja v kontekst možnosti zavedanja ontoloških plasti čudežnosti (tuzemske) eksistence, ki se trga in nemara nikdar ne iztrga iz kreppljev minljivosti.

Trajnostni koncept v iniciativni prvih ukrepov

Trajnost že na samem začetku pošlje v igro kmeta in mu zapove, naj v svet ponese sporočilo njenega bistva, ki zadeva njo kot tako. Kmet vzame pot pod noge in se z vilami v levici ter z bojnim pra-

porom v desnici odpravi v negotov boj z minljivostjo. Zastopa interes, ki močno presega njegovo skromno eksistenco, interes preživetja neka-kšne sile, ki bi jo lahko primerjali s človeško potrebo ali kar nagonom po preživetju. A pri tem ne gre zgolj za preživetje nekega posameznika. Ne, v igri je mnogo več. Ne gre niti za preživetje skupine ali (kar) cele nacije, gre za svetlo idejo preživetja vrste in njene prihodnosti. Kmet se torej s polja s katastrsko številko e2 poda na bojno polje, na parcelo e4.

Temna minljivost seveda ne izgublja časa in v obračun porine svojega kmeta, ki z vrečo pesticidov na ramenih zlovešče koraka proti polju e5. Srepa zre v svojega nasprotnika, ki ga že čaka na sosednji njivi in vanj uperi svoje trajnostne vile, da bi mu dal vedeti, da z njim ne bo šale in da bo za idejo trajnosti žrtvoval vse, kar mu naloži kruta usoda. Če bo treba, tudi svoje življenje. Ne trajnost ne minljivost se na teh poljih sicer še ne podata v pravi boj. Kmeta obeh strani se namreč le vkopljeta vsak na svoji zemlji, kot vojaka iz prve svetovne vojne branita svoje pridobljene položaje in čakata na nadaljnji razplet dogodkov. Kmet minljivosti se z mešanico pomilovanja in posmeha zazre v citat, ki se s kričече zelenimi črkami blešči z belega prapora kmeta trajnosti. 'Zavzemamo se za razvoj, ki bo zagotavljal zadovoljevanje sedanjih potreb, ne da bi bilo pri tem ogroženo zadovoljevanje potreb naših potomcev' (Brutlandova komisija, 1987). 'Potomcev? Kakšnih potomcev? Pozabite na potomce! Slavila bo minljivost,' se izza vreče, za katero se skriva, reži kmet minljivosti.

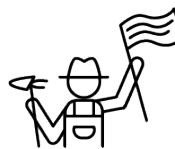
Trajnost se nesramnega kmeta s pesticidi prav nič ne ustraši. Udari proti njemu z močno konjsko silo. Kot se za pravega trajnostnega konja spodobi, na svoji poti do polja f3 pridno pognoji vsaj 3 nezazidljiva kmetijska zemljišča s parcelnimi številkami g1, g2 in g3. Da pa je mera polna, s strumnim dvigom

svojega košatega belega repa nekaj naravnega gnojila prihrani tudi za polje f3. Potem grozeče prhne, mogočno zakopitlja in da kmetu s pesticidi jasno vedeti, da so mu dnevi šteti. Njegove močne nožne mišice so pripravljene za napad. Ja, minljivosti, ki prestrašeno čepi za žakljem s strupi, lipiški lepotec napoveduje vojno. Potem pa, še preden gre v napad, ponovno privzdigne rep. Mirno in dostojanstveno. Da bo zemlja tudi tam, kjer morda častno pade v boju s podivjanim sovragom, pognojena s kakovostnim, naravnim gnojilom.

Da ne bo pomote. To sploh ni več noben konj. Minljivost v spopad na njivo f6 pošilja traktor. Namesto da bi polja, ki jih skruni s svojimi umazanimi gumijastimi kolesi, spodobno pognojil, se zdaj iz izpušne cevi, iz katere se vali gost črn dim, zasmraja še zrak, tako da cela dolina zaudarja po izpušnih plinih ... f1, f2, f3 ... Fuj! Seveda, minljivost s to potezo neposredno zagrozi kmetu s polja e6, ki se še trdneje kot prej oprime svojih trajnostnih vil in jih usmeri proti traktorju. Ja, minljivost izziva trajnost z novim orožjem. Ne onesnažuje le zemlje. Odloči se za neposreden napad na naša pljuča. Maže zrak. Prasica!

Med trajnostjo in minljivostjo: dialog ali spopad

Toda trajnost se ne da. Na bojno polje d4 pošlje še enega kmeta, ki se pogumno postavi ob bok svojemu kolegu s polja e4 in s tem vzpostavi blok kmečkega upora zoper podivjano minljivost, ki s pesticidi in traktorji grozi ekološko ozaveščeni iniciativi trajnostno usmerjene pridelave. Na eni strani torej sonaravnost motike in vil, na drugi neozaveščenost, ki se požvižga na idejo udejanjanja načel varstva okolja in narave ter se skriva za strupenimi substancami, ki neposredno ogrožajo uravnotežen razvoj in obstoj vrste. Tudi kmet s trajnostno motiko se, tako kot tisti z vilami, na bojno polje poda s praporom, na ka-

terem pa piše: 'Trajnostni razvoj je razvoj, ki je sonaravno uravnotežen, ekonomsko sprejemljiv ter ohranja naravo' Smole, Đ.M., 2010.

Sprva je videti, da bo kmet s pesticidi s prišlekom, ki je priskočil na pomoč svojemu trajnostno usmerjenemu sokmetovalcu s polja e4, kar takoj fizično obračunal, a zgodi se nekaj povsem drugega. Konj minljivosti, ki sicer ni zares konj, temveč povsem abiotski dejavnik, ali z drugimi besedami, čisto navađen traktor, se kot grom iz jasnega usmeri naravnost na prvega kmeta, ki sicer še v zadnjem hipu napiči svoje trajnostne vile proti pobesnelemu stroju. A je vse zaman. Traktor kmeta dobesedno prevozi in zmagoslavno prevzame njegovo njivo. Pacek!

Nemudoma se odzove trajnostno naravnana lovska zveza, ki pošlje svojega ostrostrelca, da bi z lovske opazovalnice na polju d3 preprečil nadaljnje prodiranje traktorja. Svojo lovsko šibrovko pogumno uperi na traktorsko pošast in ji še pred nameravano prestrelitvijo grozečih, kot mlinskih koles velikih traktorskih gum, zagrozi z nedvoumnim opozorilom, da med njim in dizelsko dušo stroja ne bo nikakršne in nobene simbioze. Jasno mu da vedeti, da trdno stoji za principom ničelne tolerance do vsakršne možnosti povečanja škodljivih izpustov.

Minljivosti, ki se ji sladko fučka za patetične izlive nekega ubogega jagra s trajnostno šibrovko, ne pride na kraj pameti, da bi traktor zaradi njegovih smešnih groženj kamorkoli umikala. Ne, raje mu pošlje okrepitev, ki bo brezkompromisno maščevala lovčevu ogrožanje traktorja. Na njivo d5 tako prišpancira kmet, oborožen z nahrbtnikom, polnim insekticidov, ki bi jih ob vsakem ogrožanju traktorja kmet nabrizgal proti lovcu. Ja, tale jagerček ni v očeh minljivosti prav nič več kot mali, droben insekt, ki ga lahko kadar koli uniči. Naj kar strelja na traktor, gromska strela, pa ga bo njen kmet našprical, da bo tega lovca

za vse večne čase minilo veselje do uganjanja takšnih norčij.

A zdaj se v igro zopet vmeša naš pogumni eko konj, ki odločno odskoči s polja f3 in z dobro namerjeno trajnostno brco razbije kmeta, ki se sicer skriva za vrečo s pesticidi, a nekako ne pričakuje udarca s strani konja. Ne, skriva se pred razjarjenim kmetom, ki mu ves čas grozi, da ga namerava nabutati s svojo trajnostno naravnano motiko, ne računa pa na napad z druge strani. Konj ga tako s trajnostno namerjenim kopitom popolnoma razbije in kmet s pesticidi izgubi svojo njivo s katastrsko številko e5. Pa tudi življenje, seveda.

Minljivost potegne v boj še enega konja, ki seveda ni konj, ampak nič drugega kot še en presneti traktor. S tem povzroča še hujše onesnaženje zraka, kar je, bog se usmili, povsem v skladu z njeno deklarirano politiko ignoriranja ekoloških načel in idej trajnostnega razvoja. Njen podli namen, ki se skriva za to docela neetično potezo, pa je seveda v tem, da povsem neposredno in brez kančka sramu ogrozi pogumnega konja trajnosti, ki je s polja, polnega pesticidov, pogumno zbrcal kmeta, ki jih je ta, pesticide namreč, očitno preveč pogumno trosil po polju s parcelno številko d7.

Trajnost se tega abiotskega dejavnika, ki zasmraja okolje in ogroža naravno ravnovesje, seveda ne ustraši. Njen konj se usmeri naravnost proti traktorju, z zobmi odpre pokrov motorja in ga obilno zalije s svojim trajnostnim urinom. Tako živa sestavina okolja premaga neživo in ji da jasno vedeti, da se interspecifijskih razmerij s smrdljivo mašino pač ne gre. 'O mati, če nimaš ovs, mi daj kamen, tudi ob njem bom prepeval,' zarežgeta konj, ki niti ne sluti, da ponavlja misli nekega pesnika in velikega ljubitelja konj. 'Ampak ne mi, za božjo voljo, najedat z nekim traktorjem, ki absolutno ne sodi v naš habitat,' zanosno nadaljuje s svojim zmagoslavnim rezgetom in topotom kopit po sedmem polju cone D.

Trajnost konja pa se s tem, žal, konča in se razkroji v minljivosti, saj ta nadenj naščuva svojega lovca, ki ga s spretnim, hitrim in izjemno kratkim letalskim manevrom nad poljema c8 in d7 zalije s strupenimi škropivi, ta pa ubogega konja nemudoma pokončajo. Agresivni lovec pri tem početju, da je mera polna, potroši še ogromne količine kerozina in povsem netrajnostno onesnažuje okolje. Spopad med trajnostjo in minljivostjo tako že zahteva prve žrtve. Padeta dva kmeta, uničena pa sta tudi en konj in en traktor. Hudo!

Spričo resnosti situacije v taboru trajnosti zaščitijo svojega gospodarja, tako da se ta skrrije za enega od svojih dveh hibridnih, ekološko naprednih kombajnov ali po domače kar biokombajnov. Veliko reč, s katero se lahko uspešno spopadejo s klasičnimi kombajni iz tabora minljivosti, lahko gospodar uporabi tako za svojo lastno zaščito kot za napad na okope minljivosti. Ja, z njo ima še velike načrte.

Lovca minljivosti poleti nad polje d6 in s spretnim manevriranjem na njem tudi pristane. S tem okrepi pozicijo drugega lovca s polja d7, ki v stanju pripravljenosti čaka, da se kadar koli poda na napad bodisi na zahod bodisi na vzhod. Oba lovca imata polne zaloge strupenih škropiv, s katerimi lahko kadar koli ogrozita tabor trajnosti, ki je zaradi takšnih škropiv izgubil že konja.

Trajnost pošlje v boj še enega kmeta, ki s trajnostno koso, kot kakšen puntar iz Gubčevih kmečkih uporov (ja, od tistih časov se, kosa namreč, ni kaj dosti spremenila, kar je tudi pokazatelj njene trajnosti, kajne?), takoj po zasedbi travnika s parcelno številko c4 pošuga kmetu minljivosti, ta pa ga, ne bodi len, nazaj požoka s svojo insekticidno brizgo. Ampak brizgač mora ščititi tudi traktor. Če bi se namreč

zapletel s koscem in ga po možnosti celo napadel na njegovem travniku, bi lahko lovec trajnosti uničil njihov traktor. Cela štala za brizgeca, ki zastopa interese minljivosti. Kaj naj stori? Naj čaka, da ga koscec kot merjasca nabije na svoje rezilo?

V spopad se vmeša zdaj sama vinska kraljica, ki urno kot srna priteče na vinorodno grudo s parcelno številko h4. Temnolaska nevarno pogleduje zdaj proti traktorju, ki ga varuje z desnim očesom, zdaj proti kmetu trajnosti, ki stoji pred skednjem in varuje biokombajn, za katerim se skriva sam gospodar trajnostnega lobija. Prav biokombajn predstavlja ključno oviro naskoku drzne temnolaske, ki bi s podporo traktorja lahko že prvič ogrozila kralja nasprotnega tabora. Stoji ob trti, pije vino in čaka na razplet dogodkov. Potem se razkorači kot kakšna možača, potegne iz žepa škatlico s cigaretami in si eno prižge. Povsem netrajnostna vinska kraljica. Ekološko neozaveščena.

Na pokošeno trato pod vinogradom g3, kjer se suši seno, priteče kmet in požuga kraljici s svojimi trajnostnimi grabljami. Ker je bistre glave, hitro prepozna tujerodno invazivno vrsto. Njihova kraljica vina je bila vendar blondinka. Svetle in temne barve pa v teh zadevah ne gre mešati. Toliko pa že ve. Saj je kmet. In ženšče, ki bi lahko povzročilo resne motnje v delovanju domačega ekosistema, je treba nemudoma odgnati. Četudi z grabljami.

Srboritega kmeta, ki se nevarno približa, se sicer spretna in pogumna kraljica kar malo ustraši ter se odloči, da se umakne stran od dosega njegovih grabelj. Ustavi se ob zidanici f6, kjer odpre buteljko črnega in nazdravi minljivosti. Njen pogled pa je še vedno, tokrat premočrtno, usmerjen proti kmetu, ki varuje skedenj in kralja trajnosti. Hkrati s tem z desnim očesom grozeče pogleduje proti kmetu, ki na polju d5 z vilami v desnici in s praporom v levici, brez kakršne koli zaščite svojih somišljenikov samuje

pod napisom, ki govori o nekakšnih potrebah, in pri tem omenja tudi potomce. Kraljica se ob ideji kmetovih potreb in sanjah o potomcih le vzvišeno nasmehne, saj ve, da bi počasen in okoren kmet lahko kaj hitro postal predmet njenih potreb.

Trajnost pa je vedno pripravljena tudi na žrtve, kajne? Kmeta z vilami lahko prepusti na milost in nemilost tujerodne kraljice, a po minljivosti bo udarila drugje. Kmet s koso z vso silo zareže po kmetu z brizgo, da se ta še preden bi ga uspel našp-ricati s svojo umazano brozgo, zvrne po zemlji, ki se, lačna vode, zdaj napije le krvi. Polje d5 osvoji kmet s koso, traktor minljivosti pa naenkrat ostane sam in brez zaščite pred lov- cem trajnosti.

Traktor, ki bi ga lovec lahko zdaj prerešetal s šibrovkami, v divji vzvratni vožnji oddrvi na varnejše polje g5, kjer v neposredni bližini kraljuje temnolasa šampionka vina. Pri tem ni treba izgubljati besed o njegovi neodgovorni nadutosti, s kakršno v divji vožnji pod polnim plinom onesnažuje že tako ne preveč čisti zrak, in to v času, ko zaradi zastajanja smoga vsa dolina že tako ali tako zaudarja po nečem nezdravem. Ja, vdihuje se, tudi z vidika trajnosti, povsem neprimerna količina trdih delcev, ki ogrožajo življenje. Ampak traktorju minljivosti je za vse to malo mar. V varnem objemu, ve se, kakšne deklin- ne, rešuje svoj goli pleh.

A tu navkljub kraljici črnega vina, ki ga varuje, ni zares varen. Po njem udari drugi jager iz trajnostne lovske družine, ki mu gre železna mrcina tako na živce, da se je sklene znebiti tudi za ceno lastnega življenja. Lovčeva flinta počí, traktor se razpočí, lovec na zmagoslavno polje nemudoma priskoči ...

... temnolasa kraljica črnine pa mu glavo v sod namoči. Lovec izdihne, kraljica si (v pramen nadležnih las) pih-

ne in v jarek odvrže jagra, ki je od alkoholne omame zadet pozabil na dihanje. Trajnost njegovega življenja se tako povsem netrajnostno konča, habitat pa s smrtjo poslednjega traktorja, ki ga umori zdaj že pokojni lovec, utrpi prvo konkretno škodo v smislu diverzitete in abiotske pestrosti.

Biokombajn trajnosti se iz skednja odpelje na polje e1, od koder v dolgi premočrtni liniji zagrozi kralju minljivosti. 'Če se mi ne umakneš s poti,' zarjove z globokim zvonečim zvokom, 'se pripeljem do tebe in te v največji mogoči hitrosti pokosim kot snop žita.' Ob tem ne pozabi še posebej poudariti, da bo na poti uporabljal izključno trajnostne energetske vire, ki so vezani na kombinacijo sončne energije, s katero lahko poganja svoj elektromotor, hkrati s tem pa se zmore opreti tudi na biodizel oz. oljno repico. 'Da ne bo kakšnega nesporazuma glede trajnostne usmeritve mojega delovanja,' še zarohni proti kralju minljivosti.

Kralj minljivosti se le bežno posmehne in se brez besed umakne na polje d8, ki je zunaj dosega trajnostno razgretga biokombajna. Vse je podvrženo minljivosti, si misli, tudi biokombajni niso trajni v pravem smislu te besede.

Trajnost se sedaj odloči, da pošlje v igro svojega drugega in hkrati zadnjega konja. Skoči na polje c3 in s tem zaščiti kmeta s trajnostno koso, ki bi ga lahko vinska kraljica minljivosti brez kakršnih koli težav napadla in ga spravila ob trajnost.

Se nadaljuje ...

I, KATKA ... KARA KARA OPRAVLJIVKA

IZPOD PREŠE, kjer lepa beseda lepo delo lepo opravlja ...

Borili se bomo na obalah ribnikov, borili se bomo na zemlji, borili se bomo v zraku z droni, borili se bomo na poljih in na kolovozih, borili se bomo v hribih in nikoli se ne bomo predali. *BrezraziskovanjanamživetiniWinston.press*

Govori se, da se v Vodnikovem letu oživlja Nova Ilirija in nekateri o tem celo pišejo. Profesorjem je torej treba olajšati poučevanje Oživljene Ilirske province. *Njihovoveličanstvoodrejjakotakojšnjitečajiznovoilirščine.press*

Učiteljstvu, ki se kar ne more naužiti blagodati treh stebrov radosti šolniškega poslanstva, se obeta še četrti, požrtvovalni snovalci pa sredi razkošnih pisarn v evforiji vrhuncev pedagoškega patosa neumornih teoretikov pripravljajo že petega. *Nemebasatajetofejknjus.press*

Ni ne učim blestim ne učim krasim ne učim čemim ne učim dehtim ne učim besnim ne učim težim ne učim krotim ne učim renčim ne učim grozim ne učim plesnim ne učim rdim ne učim kričim ne učim trpim ... Ma kaj je to? *Ajavivuskerabutastauganka.press*

Ampak če pa pride kakšen fleten gost na kakšno agrarno srečanje posnet inu obdelat lepoto kranjskih neodkritih vrčičkov, ta trikrat reči ... *Munerabi.press*

Ker opravljivko nikdar ne uporablja personifikacij na temo željã, pa naj bodo te še tako ščegetljivo žgečkljive, bo, ko je govora o flaškonu vina, povsem neposredno direkten v smislu resnega opozorila, naj se ga ne vtika v frižider. *Danebkajeksplodiral.press*

Sicer pa se poleg tovrstnih čudes iz hladilniške rubrike »Moj šampanjec je lahko bomba!« dogajajo tudi drugačna, nič manj čudežna »videnja iz frižiderja«. Ena od osupljiv prič je zadevo komentirala takole: »Sad ga vidiš, sad ga ne vidiš.« Govorila je o svojem »PUSTI GA!!!! mleku«, ki ga ne vidi več, čeprav ga je še pred eno uro videla. Novice sicer ni želela obešati na veliki zvon. PŠŠ! *Zatopaneokolgovort.press*

... ker je zdaj, he, he, he, notranja kontrola za standarde kakovosti in boljše klimo, ki naj vsaj malo manj piha v veliki predavalnici, itak kamere na primerna mesta nastavila in bo hladilnik končno lahko odšel na očiščevalni dopust pa še žemljekradcem bo, hi, hi, hi, odklenkalo. *Masmosesamohecali.press*

Res pa je, ni šala, da, vse bolj in bolj, z dneva v dan bolj grozeče, z napestjostjo, ki pozorne opazovalce spominja na Hitchcockove srhljivke, Damoklejev meč visi nad potencialnimi prepisovalci diplomskih del, da o plagiatorjih sploh ne govorimo. *NičvečjožanebošprepisovalodKatke.press*

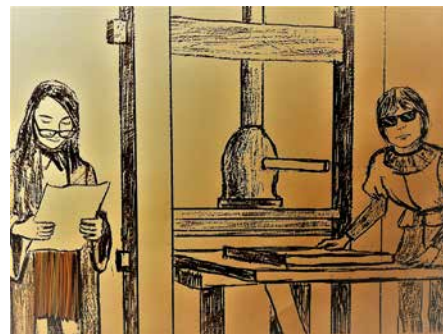
Tako se v diplomahabu Vizija 2020 za taisto leto, vidi, vidi, poleg prihoda dragega Godota (eh, Samo, ti ga pihneš!), napoveduje nič manj kot odkritje novih in novih plagiatorjev. Za začetek se bo baje počistilo na študijski smeri Opravljanje podeželja in gmajne. *BomagistraAlenkaizkohezijskihsredstevzrihtalaenhudprogram.press*

Zlobni jeziki so raznesli grde govornice, da eni ves čas pijejo kavo, medtem ko jo drugi ves čas kuhajo, kar seveda ni res. Nihče je ne pije in nihče je ne kuha. *Ničnamnegreboljnaživcekotneutemeljenanatolcevanja.press*

No, opravljivku pa je baje prišlo na uho, da eni ful delajo, drugi pa ful ne. In da so tretji to, sori, opazili, in da gre četrtim to totalno na jetra. Petih, šestih, sedmih in osmih sicer ni več, ampak ne nam najedat s temi štosi. *Sajprihajajodeveti.press*

»Brez vizije ni požrtije,« je pomoderovala botra sova, ki je v opravljivkovo rubriko prifrčala naravnost iz basni, kjer ni nič resnično, ker je vsaka podobnost z resničnostjo zgolj naključje. *Mimormotlebildatenodobrozgodbo.press*

Po uspeli ozdravitvi konja, ki je bil zbolel zaradi prebavnih težav sumljivega izvora (klepetulje po vogalih natolcujejo, da je bil spet pretiraval s sladlodom), se je center kakopak nemudoma vrnil na piedestal mar-

ketinške triumfalnosti. Seveda, treba je jezdit na šarcu, ki nosi peneze. *Kajčebibilotudikajzanastržnouspešne.press*

Zgodbe o kmečkih konjih, ki da so lahko tudi dirkalni, pa so tako ali tako že del ruralne legende, o kateri (se) po kuloarjih hlevov šepeta ... *Generacijomojajesmoliseprevišenadali.press*

V pritrkavanju vaških zvonov sta Janezek in Bredica prepoznala vižo o veličini neponovljivosti vsakokratnega duhovno-floralnega doživljanja znotraj ene in edine matere vseh cerkvã, ki da – veličina namreč – ni bila ustrezno urba(nistič)no izmerjena. *Tipresnetarečokaterijernisamjadavdenitibesedepodeželskeveč.press*

Ogledalce, ogledalce na mejlu, povej, katera najlepša je kanta v deželi tej. Ti, kanta naša, zelo lepa si, a kantica, ki v svetlem centru strahinjškem živi, je še lepša kot ti. *Kteralepapravljica.press*

Projektno gledano so klimatske spremembe nezaželen pojav, ker je klima naravnost odlična. Škoda sicer, da sonček dobrega počutja večkrat »slatko« malo izgine. *Žeskorajodmartinagani.press*

Po poročanju agencije Jonas Associated Press kamerad opanković za svoje ljube meščane pripravlja vodo z okusom. *Vstrahinjuvsajgledevodezaenkratšenismotakonapredni.press*

Namesto, da višješolsko-tujejezični aktiv špila pingpong (aha, aha), naj se raje zgleduje po najnovejših trendih akademske cvetličarske stroke, ki od zdaj naprej objavlja le še v tihudih revijah s tahudimi točkami. *Kjerebreznanjatahudeangleščinenegre.press*

V sklopu najnovejših naporov, ki brezkompromisno preraščajo v internacionalizacijska naprezanja neslutnih epskih razsežnosti, se

naš center ne bo več zadovoljeval s skromnimi dosežki na ravni Evrope. Ne, mi gremo zdaj naravnost v ... *Afrikawiarkamin.press*

Ker je opravljkivo kot strogi cenzor opravljkivotove (svoje, ga je popravilo lektorsko oko urednice) rubrike samokritično presodil, da je prejšnja novica (ki ni, da ne bo pomote, nikakršen rumeni tisk) nedokončana zgodba, takšnih pa nočemo bildati, jo je, zgodbo namreč, treba dobildati s preverjeno novico, da priprave potekajo v pospešenem teku, ker v

Zanzibarju že sonce zahaja, pri nas je še noč, Andrej pa je – ne bodi len – nabavil novo zamorsko lasuljo. *Ja-nažepreverjačemustojivsajtakodobro-kotnjejslamnataminica.press*

V skladu z najnovejšo strategijo načrtovanja in realizacije (brez kljukic kakopak ne gre) igrive politike navihane nagajivosti in nagajive naviharnosti je bila na najvišjih podeželskih nivojih sprejeta odločitev, da 57. številka Nove revije Mojega podeželja, ki obhaja leto razsvetljenca, v duhu takistih razsvetljenskih vrednot, ne

bo ne cenzurirana ne odstranjena in ne prepovedana. *Kopodeželjerešuje-častsvobodegovora.press*

Bojana Kara Rody se je s stricem Rodedtom že vse lepo zmenila, si nadela svojo najlepšo zatakmašno oblecko in prepričala še turistko B. Katko, da gre zraven (ja, Bredica, lahko tudi s sončnimi očali), in evo, lepo so bili zmenjeni, da ju pobereta v tiskarni, kjer sta s kovčki pred vrati ravno zaključevala zadnjo rubriko, ampak ti šment ... *Vatikanskavrtnarjastašlakar-sama.press*

NAGRADNA KRIŽANKA

Na našem Centru znanja in priložnosti nagrajujemo znanje, zato bomo med vsemi poslanimi pravilnimi rešitvami nagradne križanke izžrebali tri srečneže, ki bodo prejeli darilo (bon v vrednosti 20 € za izdelke BC Naklo). Rešitve pošljite do 29. 2. 2020 po e-pošti (jana.grasic-stare@bc-naklo.si) ali navadni pošti (Biotehniški center Naklo, Strahinj 99, 4202 Naklo, s pripisom Moje podeželje – križanka) ter dopišite svoje kontaktne podatke. Želimo vam veliko zabave pri reševanju in obilo sreče pri žrebu!
Avtor križanke: Žiga Y. Žojs

TRGOVINA POD KOZOLCEM

DELOVNI ČAS TRGOVINE:
PON, TOR, SRE: 9.00 DO 16.00
ČET: 9.00 DO 18.00
PET: 9.00 DO 14.00

KJE NAS NAJDETE?
facebook:
TRGOVINA POD KOZOLCEM
BC NAKLO
spletna trgovina:
b2c.bc-naklo.si

PESNIK	»ZALOŽBA _NOVAK«	SRBSKO IME OGNJEN V.	VODNIKOVA PESEM	_EST OMEN	VEZNIK	ŠPIČAST	IN	KOŠARKAR VLADE	KOROZLIJA	MEDMET
U-		13		1	2		RUŠA TRGOVINA Z OBLAČILI			
VEDA O NE- ČEM, KAR SE TEMATIZIRA V PESMI V VODNIKA										
IGRALEC NEESON					TENISAČ ĐOKOVIČ NANUT ANTON					
BOGINJA MAŠ- ČEVANJA		14							VODNI OBJEKT	IME
V	ALKO- HOLNA RAZTOPINA	VERZIJA CELJSKA MOČ V METAFORI					3			NASELJE V OBČINI CERKNICA
TOK				ALKOHOL	ANONIMNI ALKOHOLIKI DROG, NA KATEREM JE KOLO			KEMIJSKI ELEMENT KRIPTON AM. KON- STRUKTIVIST NICHOLAS.		
ILOVICA				TEMELJ FIRMA ZA ROBOTIKO (CAMBRIDGE)		8	4			
NINO ROBIČ	9		NEPORAB- LJEN DEL CELOTE KAZALNI ZAJEMK			15			16	
TETIVA		5			MESTEČE V ANGOLI	KDOR POSNEMA POMEMBNE UMETNIKE	PRAVNIK LOJZE			
ČE SMO BRALI DELO NEMŠKEGA NOBELOVCA IN NATURALISTA, SMO BRALI:							JE KRANJEC V KRATEK ČAS JUNAK V RO- MANU IANA FLEMINGA			
UROŠ OGRIN			SELOTEJ.P	15.16.17. ČRKA ANGL. ABEC ČUD				JUNAK KAFKOVEGA ROMANA		JAPONSKI PROIZVAJA- LEO ELEK- TRONSKIH NAPRAV
DVE ROKO- BORBI	6					17	10	KER SMO PRODALI PLUG, SMO SE ZNEBILI TUDI VSEH...	ČLEN ZA PO- UDARJANJE DOLČNE OBLIKE PRI- DEVNIKA	
ITALJANSKI RAZISKO- VALEC IN KARTOGRAF VESPUCCI			7					MA SPET, POR- KAFLEK TI ANONIMNI ALKOHOLIKI	JUNAK KATKOVEGA ROMANA VERICA TR- STENJAK	
ZALOŽBI	OBDOBJE	18			TRAVA DRUGE KOŠNJE » KAJ? KRESILNO GOBO PA... «					
NAJDE	KLICATI SOVE ALI SOJE	11					12			

ŠE DVE UGANKI:

- KAM SE JE SKRIL NAŠ PESNIK? L _ _ _ G _ _ _ _ _ Č _ _
- IŠČEMO IZREK. PRVIH PET BESED JE SKRITIH V KRIŽANKI ... ŠESTA PA JE: _ _ _ _ _
V KATERI KNJIGI JE UPORABLJEN? _ _ _ _ _ KDO JE NJEN AVTOR? _ _ _ _ _

Podeželje je moja priložnost za kariero na področjih:

- **UPRAVLJANJE PODEŽELJA IN KRAJINE**
inženir/-ka kmetijstva in krajine
- **NARAVOVARSTVO**
inženir/-ka naravovarstva
- **HORTIKULTURA**
inženir/-ka hortikulture

Na žaru

Pravijo, da se ribe lovijo na trnek, ljudje pa na besede, zato upam, da smo vas z besedami tokratne revije ujeli in za kratek čas iztrgali iz primeža vsakdanjih opravkov.

Valentin Vodnik je v svojih Kuharskih bukvah iz leta 1799 zapisal recept za pripravo postrvi. Sočna bohinska postrv, povaljana v koruznem zdrobu, z dodatkom zelišč in zelenjavo je okusna, hrustljava in lahka jed, ki pa vam da dovolj moči za aktivno branje revije.

160. Pečene postrve

Postrvo ošohčaj, otrebi, osoli, peci jo na mreži počasi; pečeno pusti hladiti, položi jo na en z maslom namazani papir z dišavo, zelenjem inu limonovim sokom; jo spet deni na mrežo,

pecu počasi, da se dišave navzame. Se da v papirju na skledo.

Ošohčati: odstraniti ribje luske, otrebiti: očistiti

Preden pa zagrizete v hrustljivo ribo, ki vam bo zadišala s poletnega žara, pa naj vam postrežemo z receptom za dišavno vino, ki bo prijalo v zimskih dneh.

227. Dišavno vino

Osem bokalov vina zavri na žerjavici v pocinkanem kotli, kadar vre, prideni tri lote stolčene sladke skorje, en lot muškat oreha, pol drugo libro cukra, oboje stolčeno inu pusti en malo vreti. Nalij v en sodec, notri obesi v enem prtenem varžeti eno četrta leta nagelj-žbic, pol četrti leta stolčene kreše

inu pol libre prerezanih cibeb. Kadar vino v sodec devaš, ga prepusti skozi ruto; z veho zabij, naj stoji ene dni; potlej presnemi v staklence, kadar je podse vrgel. Med to vino se zna pri-mešati sok rdečih jagod iztlačen, češenj, višenj, malinovc.

1 bokal: 1,5 litra; 1 lot: 17,5 gramov; sladka skorja: ci-met; 1 libra: med 327,45 in 560 grami; stolčen: mlet; varžet: robec; cibeba: velika temna rozina s pečkami; vеха: odprtina v sodu

6. konferenca z mednarodno udeležbo
20. november 2020

Konferenca Vivus s področja kmetijstva, naravovarstva, hortikulture in floristike ter živilstva in prehrane

»Raziskovalni izzivi in razvojne priložnosti«

Sekcije konference:

1. kmetijstvo
2. naravovarstvo
3. hortikultura in floristika
4. živilstvo in prehrana